

БНМАУ-ЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, ЭДИЙН
ЗАСГИЙН УЛСЫН ХОРОО

БНМАУ-ЫН ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ
1989 ОНЫ ТООЛЛОГО ЯВУУЛАХ
ЖУРАМ, ТООЛЛОГЫН ХУУДАС,
НӨХӨХ ЗААВАР

УЛААНБААТАР ХОТ—1988

БНМАУ-ЫН ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 1989 ОНЫ ТООЛЛОГО ЯВУУЛАХ ЖУРАМ, ТООЛЛОГЫН ХУУДАС НӨХӨХ ЗААВАР

НЭГ. Хүн амын тооллогыг явуулах журам

1. БНМАУ-ын хүн амын 1989 оны тооллогын хуудасны хариулт нь батлагдсан программын дагуу зөвхөн нэгдсэн дүнг гаргахад ашиглагдана.

2. Хүн амын тооллогын хяналтын үе нь 1989 оны 1 дүгээр сарын 4-нөөс 5-нд шилжих 00 цаг болно.

3. Хүн амын тооллогыг 1989 оны 1 дүгээр сарын 5-ны өглөөний 8 цаг (орон нутгийн цагаар)-аас 9-нийг дуустал 5 өдөрт багтаан явуулна.

4. Тусгай томилогдсон тоологч нар сууц, нийтийн байр, гэрээр орж, хүн бүрээс асуух журмаар тооллогын хуудсыг пөхнө. Харин хүүхэд, хүнд өвчтөн, түр эзгүй байгаа хүмүүсийг тухайн өрхийн (гэр бүлийн) насанд хүрсэн аль нэгэн гишүүнээс лавлан асууж тооллогын хуудсыг нөхнө.

ТАЙЛБАР: Манай улсад хөдөө аж ахуйн нэгдлийн өрх, ажилчин, албан хаагчид, бусад иргэдийн гэр бүл гэдэг нь хоёр оор ойголт боловч хүн ам, орон сууцны тооллогын хуудсанд хялбарчлах үүднээс аль алиныг нь адилтган зөвхөн өрх гэж нэрлэв.

5. Тоологч нар үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан байгууллага, сургуулиар явж тооллого явуулахгүй.

6. Тооллогын хуудсанд хувь хүний регистрийн дугаарыг иргэний баримт (паспорт, төрсний гэрчилгээ, хувийн үнэмлэх)-аас үнэн зөв хуулж бичнэ.

ТАЙЛБАР: Тооллогын хуудсыг хүн бүрээс асуух журмаар нөхөх боловч регистрийн дугаарыг үнэн зөв бичихийн тулд хувь хүний иргэний баримтыг үндэслэж байгаа юм.

7. Хүн амын тооллогод БНМАУ-ын харьяат бүх иргэд, тус улсын нутаг дэвсгэрт байнга болон түр оршин суугаа гадаадын харьяат иргэд (Гадаад улсын дипломат төлөөлөгчдийн ба консулын газар, олон улсын байгууллагын ажилтнууд, тэдгээрийн гэр бүлийн хүмүүсээс бас), харьяалалгүй хүмүүс бүрэн хамрагдана.

8. 1989 оны 1 дүгээр сарын 4-нөөс 5-нд шилжих 00 цагийн байдлаар дараах хүмүүсийг тоолно. Үүнд:

а) тухайн сууц, нийтийн байр, гэр (айл өрх)-т байнга амьдран суудаг бэлэн байгаа болон түр эзгүй (энэ зааврын 109, 110 дугаар зүйлд заасан) хүмүүс;

б) засаг захиргааны хувьд өөр газар харьяалалтай боловч тухайн сууц, нийтийн байр, гэр (айл өрх)-т түр суугаа (энэ зааврын 111 дүгээр зүйлд заасан) хүмүүс;

в) иргэний гэр бүлийн байгууллагад бүртгүүлсэн, бүртгүүлээгүйг харгалзахгүйгээр хяналтын үеэс өмнө төрсөн хүүхдүүд, хяналтын үеэс хойш тооллогын өдрүүдэд нас барсан хүмүүс; (харин хяналтын үеэс хойш төрсөн хүүхдүүд, хяналтын үеэс өмнө нас барсан хүмүүсийг тооллогод хамруулахгүй)

г) байнга оршин суудаг газраа тодорхой нэрлэж чадахгүй байгаа тухайн сууц, нийтийн байр, гэр (айл өрх)-т бэлэн байгаа хүмүүс.

9. Засаг захиргааны хувьд шилжиж ирээд ирсэн газраа бүртгүүлээгүй байгаа хүмүүс, өөр газар засаг захиргааны харьяалалтай боловч тухайн сум, район, ОСГ-ны хооронд 6 сараас дээш хугацаагаар амьдардаг хүмүүсийг тооллогын үед оршин сууж буй газарт нь байнга суугчаар тоолно.

10. Их, дээд, тусгай дунд, техник мэргэжил, ерөнхий боловсролын сургууль, курс (6 сараас дээш хугацаатай)-ын өдрийн ангид суралцагчдыг тухайн сургууль, курс нь байрладаг газар нь байнга суугчаар тоолно.

11. Хугацаат цэргийн албан хаагчид, цэргийн сургуулийн сурагч, сонсогчдыг Батлан хамгаалах яам, Нийгмийг аюулаас хамгаалах яамны дэргэд байгуулагдсан хүн амын тооллогын комисс тоолно.

Харин Батлан хамгаалах яам, Нийгмийг аюулаас хамгаалах яам тэдгээрийн харьяа байгууллагуудад ажиллаж байгаа генерал, офицер, улирсан албан хаагч, сэргийлэгч, гал сөнөөгч, хянагч нарыг оршин суудаг газар нь энгийн иргэдийн адил тоолно.

12. Гадаадад суугаа БНМАУ-ын харьяат иргэдийг тухайн улсад манай улсаас суугаа Элчин сайдын яам, дипломат төлөөлөгчдийн газрын дэргэд байгуулагдсан тооллогын комисс тоолно.

13. БНМАУ-д уригдан ирж ажиллаж байгаа гадаадын харьяат бүх иргэд, тэдгээрийн гэр бүлийн хүмүүс, тэдний урилгаар ирсэн гадаадын харьяат нарыг БНМАУ-ын Гадаад явдлын яамны шугамаар тоолно.

1989 оны 1 дүгээр сарын 4-нөөс 5-нд шилжих 00 цагаас өмнө тус улсын нутаг дэвсгэрт орж ирээд галт тэрэг, бусад хөсгөөр тооллогын хугацаанд дамжин яваа гадаадын харьяат нарыг тооллогод хамруулна.

Харин тооллогын хяналтын үе (1989 оны 1 дүгээр сарын 4-нөөс 5-нд шилжих 00 цаг)-ээс хойш манай улсын нутаг дэвсгэрт орж ирсэн гадаадын харьяат иргэдийг хүн амын тооллогод хамруулахгүй, мөн хугацаанд орж ирсэн БНМАУ-ын харьяат иргэдийг тооллогод хамрагдсан эсэхийг нь шалгаж, хамрагдаагүй бол хамруулна.

14. Нийгмийг аюулаас хамгаалах яамны дэргэд байгуулагдсан тооллогын комисс ял эдэлж байгаа хүмүүсийг тоолно. Харин жижиг танхайн хэргээр 30 хүртэл хоногоор баривчлагдсан хүмүүс, урьдчилан мөрдөн байцаалтад байгаа хүмүүсийг тоологчид, өөрийн нь өрхөд түр эзгүйгээр, НАХЯ-ны дэргэд байгуулагдсан комисс, хоригдож байгаа газарт нь түр суугаагаар тус тус давхар тоолно.

15. БНМАУ-д байнга оршин суудаг гадаадын харьяат нар дагаар орж ирсэн болон аль ч улсын харьяалалгүй хүмүүсийг оршин суудаг газарт нь тус улсын иргэдийн нэгэн адил тоолно.

ХОЕР. Хүн ам, орон сууцны тооллогын комиссын ажлын заавар

16. Хүн ам, орон сууцны тооллогын бэлтгэлийг хангах, тооллогыг удирдан зохион байгуулж явуулах үүрэгтэй аймаг, хот, сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комиссыг тэдгээрийн АДХ-ын гүйцэтгэх захиргааны даргаар толгойлуулан аймаг, хотод 25—30 хүн, сум, хороо, район, орон нутгийн хотод 9—12 хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр 1988 оны 10 дугаар сарын 1-нээс эхлэн байгуулж ажиллуулна.

17. Аймаг, хот, сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комиссуудыг байгуулагдах хүртэл хүн ам,

орон сууцны 1989 оны тооллого явуулах бэлтгэл ажлыг аймаг, хотын Төлөвлөгөө, эдийн засгийн хороо удирдаж сум, хороо, район, орон нутгийн хотуудад зохион байгуулна.

18. Тооллогын комисс нь тооллогын бэлтгэлийг хангах, тооллогыг удирдан зохион байгуулж явуулах, дүнг гаргах талаар энэхүү зааврын 19—65 зүйлд заасан ажлуудыг хийх тусгай бие даасан төлөвлөгөөтэй ажиллана.

2. 1. Аймаг, хотын тооллогын комиссоос хийх ажил

19. Хүн амын тооллогын зорилго, ач холбогдол, тооллого явуулах журам, үүнтэй холбогдуулан албан байгууллага, хөдөлмөрчдөөс түүнд гүйцэтгэх үүргийг сурталчлан таниулна.

20. Хүн амын шилжих хөдөлгөөн, засаг захиргааны харьяалаалтай холбоотой асуудлыг аймаг, хотын АДХ-ын гүйцэтгэх захиргаагаар бүрэн шийдвэрлүүлсэн байна.¹

21. Комиссын гишүүдэд сум, хороо, район, орон нутгийн хотын комиссыг хуваарилан хариуцуулж, бэлтгэлийг хангаж байгаа байдалд нь хяналт тавиулж, шалган туслах ажлыг хийнэ.

22. Хүн ам, орон сууцны тооллогын бэлтгэлийг хэрхэн хангаж байгаа талаар сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комисс, албан байгууллагын дарга, эрхлэгч нар болон өөрийн гишүүдийн илтгэл, сонсголыг тооллогын комисс дээр авч хэлэлцэн удирдамж заавар өгнө.

23. Комисс бүр бүх сум, хороодынхоо 50-иас доошгүй хувьд тооллогын бэлтгэлийг хангах талаар зохиож байгаа ажил, үр дүнтэй нь танилцаж, холбогдох арга хэмжээг шуурхай авч хэрэгжүүлнэ.

Бэлтгэл ажлын явцад илэрсэн тэргүүний арга ажиллагааг дэлгэрүүлэх, зөрчил дутагдлыг арилах арга хэмжээг сум, хороодын комисстой хамтран зохион байгуулна.

24. Тооллогын маягт, урьдчилсан дүнгийн хүснэгт, зааврын хангамж, хүрэлцээг нарийн тооцож, сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комиссуудад хэрэглэгдэх маягт, заавар, хавтсыг зохих нөөцтэйгээр хүлээлгэн өгнө.

25. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын

¹ Улаанбаатар хотын АДХ-ын гүйцэтгэх захиргаа зохих журмын гадуур шилжин суурьшсан иргэдийн асуудлыг шийдвэрлэж дууссан байна.

комиссын ажилтны семинарыг аймгийн төв, хотод 1988 оны 11 дүгээр сарын сүүлийн хагаст багтаан зохион байгуулж хийлгэнэ.

26. Тооллогын бэлтгэл ажил, явцыг батлагдсан асуулт, графикаар Төлөвлөгөө, эдийн засгийн улсын хороонд мэдээлж байна.

27. Хүн ам, орон сууцны фондын тооллогын бэлтгэл ажлыг хангуулах, материалыг шалгаж хүлээн авах, дүн мэдээг нэгтгэн гаргаж улсад тушаах үүрэг бүхий орон тооны бус түр товчоог аймаг, хотын тооллогын комиссын дэргэд 9—12 хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулж, 1988 оны 12 дугаар сарын 1-нээс эхлэн ажиллуулна.

28. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотуудын АДХ-ын гүйцэтгэх захиргааны тооллогын комиссуудаар тоологод хамрагдсан бүх хүний 10-аас доошгүй хувд хяналтын тоолого хийлгүүлэх ажлыг зохион байгуулж, биелэлтэд нь хяналт тавина.

29. Тоологод хамрагдсан эсэх нь тодорхойгүй хүмүүсийн талаар сум, хороо, орон нутгийн хотын комиссуудаас тавьсан асуудлыг шуурхай судлан шийдвэрлэж хариу өгнө.

30. Тооллогын ажлын явцыг төв, орон нутагт сурвалжлах, сурталчлах ажлыг зохион байгуулна.

31. Тооллогын үед ажиллах аймаг хотын комиссын харнуцлагатай жижүүрийг томилох, байрлах контор, телефоньг тохирч, сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комиссуудад мэдэгдэх, тоололын түр товчооны ажиллах байр, хэрэгцээт материал хэрэгсэл (тооны машин, сейф, бичгийн хэрэгсэл гэх мэт)-ээр хангах ажлыг зохион байгуулна.

32. Тоологод хэрэглэх унаа гаргуулах, зохицуулах, түүнтэй холбогдсон бусад ажлыг зохицуулан шийдвэрлүүлнэ.

33. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотуудад хүн ам, орон сууцны тоолого явуулах ажилд хяналт тавьж туслах, аймаг, хотын төлөөлөгчдийг томилж, удирдамж заавраар хангана.

34. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комиссын ажилд үнэлэлт дүгнэлт өгч, аймаг, хотын хэмжээнд хүн ам, орон сууцны тооллогыг зохион байгуулж явуулсан дүнгийн тухай илтгэх хуудас бичиж Төлөвлөгөө, эдийн засгийн улсын хороонд хүргүүлнэ.

2. 2. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комиссоос хийх ажил

35. Хүн амын тооллогын зорилго, ач холбогдол, тооллого явуулах журам, үүнтэй холбогдуулан албан байгууллага, хөдөлмөрчдөөс гүйцэтгэх үүргийн талаар сурталчлан таниулах ажлыг төлөвлөгөөтэйгээр зохион байгуулна. Үүнд:

а) тооллогын улс төр, нийгэм-эдийн засгийн ач холбогдлыг хөдөлмөрчдөд өргөн таниулах;

б) тооллогод хүн бүрийг бүрэн хамруулах, тооллогын хуудасны асуултад үнэн зөв хариулах талаар улс төрийн сонсгол, лекц, бригад, хэсгийн өдөрлөг, аман ухуулгаар өргөн сурталчлах;

в) бүх шатны сургууль курст суралцагчдад тооллогын талаар лекц, яриа хийх;

г) тооллогын ухуулах, зурагт хуудас, санамжийг үйлдвэр, албан газар, сургууль, соёл урлаг (соёлын ордон, кино театр, клуб, улаан булан, номын сан) худалдаа, үйлчилгээ, олон нийтийн газарт гаргана.

36. Хөдөө аж хуйн нэглийн өрхийн бүртгэл, ажилчин, албан хаагч, бусад иргэдийн гэр бүлийн бүртгэл, хүн ам, хөдөлмөрийн нөөцийн анхан шатны бүртгэлийн хөтлөлт, регистрийн дугаар олголтод хамрагдсан байдал, иргэний баримт бичигт үзлэг шалгалт хийж, илэрсэн зөрчил бүрийг арилгаж, регистрийн дугаар аваагүй хүмүүст регистрийн дугаарыг нөхөж олгосон байна.

Байнга оршин суугаа газраа тооллогод хамрагдахгүй хүмүүс (авто тээврийн жолооч, отор нүүдэл хийгчид гэх мэт)-ийг иргэний үндсэн (паспорт, төрсний гэрчилгээ, хувийн үнэмлэх) баримт бичгээ биедээ авч явах ажлыг зохион байгуулна. Өрх, хүн амын шилжих хөдөлгөөн, засаг захиргааны харьяалалтай холбоотой асуудлыг тооллогын өмнө бүрэн шийдвэрлэсэн байна.

37. АДХ-ын гүйцэтгэх захиргаад хүн амын тооллогын тоологч нарыг хөдөөд 30—40 өрхөд, хотод 400—500 хүнд нэг тоологч байхаар бодож томилон 1988 оны 12 дугаар сарын 20-ноос эхлэн үндсэн ажлаас нь чөлөөлж (цалинг үндсэн байгууллагаас нь олгоно) тооллого явуулж, урьдчилсан дүнг гаргаж дуустал ажиллуулна.

38. Нэг тоологчид ногдох өрх, хүн амын тоог баримтлан, өөрийн нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд тооллогын хэсгийг байгуулан хил хязгаарыг тогтоож, тооллогын хэсэг

бүрийн хариуцах газар нутаг, өрх, хүн амын тоог тусгасан схем, зураглалыг гаргаж бэлтгэсэн байна.

39. Хот, суурин газрын гудамж, талбай, орон сууц, байшин, хашааны нэр хаяг, дугаарыг шалган тодорхой болгож журамлуулах ажлыг хийнэ.

40. Ажлын хариуцлага сахилга, дадлага туршлага, бичиг үсгийн чадвар, тооллогын ажилд оролцох боломж, нөхцөлийг нь сайтар судлах үндсэн дээр тоологчоор ажиллах хүмүүсийг сонгон авч, аймаг, хотын тооллогын комисстой тохирон сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комисс албан ёсоор батлан тэдгээрийн анкетыг маягт ХАТ-8-ын дагуу бүрдүүлнэ. Нөөц бөгөөд хяналтын тоологчийг 5—7 тоологч тутам нэг байхаар бодож мөн дээрх бүрэлдэхүүнд оруулан томилсон байна.

41. Тоологч нарт өөрийнх нь хариуцан тоолох хэсгийн схем, зураглалыг гарган өгч, түүнийг газар дээр нь тодорхой зааж үзүүлсэн байна.

42. Тоологчоор болон тооллогын ажилд оролцохоор батлагдсан бусад хүмүүсийн ажил, ээлжийн амралтыг үндсэн албан байгууллагатай нь урьдчилан тохиролцож зохицуулсан байна.

43. Харьяалсан нутаг дэвсгэртээ байгаа оюутан, сурагчдын дотуур байр, зочид болон зорчигчдын тээврийн буудал, тэтгэвэр, асрамжийн газар, амралт, сувилал, эмнэлгийн захиргаадын зүгээс тооллого явуулахад тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг, тусалцаа дэмжлэгийн асуудлыг урьдчилан тохиролцсон байна. Шаардлагатай гэж үзвэл тэдгээр бйгууллагын дэргэд тооллогын тусгай хэсэг байгуулан ажиллуулж болно.

44. Тооллогын маягт урьдчилсан дүнгийн хүснэгт, зааврын хангамж, хүрэлцээг нарийн тооцож, тооллогын хэсэг, тоологч нарыг тооллогын хуудас, маягт, заавраар хангасан байна. Тооллогод хамрагдах хүнийх нь тоогоор (зохих нөөцтэйгээр) тооллогын хуудсыг тоологч нарт хүлээлгэн өгнө.

45. Тоологч нарт тусгай программын дагуу семинар өгч тооллого явуулах зааврыг нарийн судлуулан тооллогын хуудас нөхөх дадлага эзэмшүүлэн, шалгалт авч бэлтгэсэн байна.

46. Тоологч нараар хариуцсан хэсгийн нь айл өрх нэг бүрийн өрхийн хуудас (маягт ХАТ-2)-ыг бөглүүлэх ажлыг 1988 оны 12 дугаар сарын 21—30-нд багтаан хийлгэсэн байна.

47. Хөдөлмөрийн насны хөдөлмөрийн чадвартай хүн амаас нийгмийн зохион байгуулалттай хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа хүний судалгаа болон эмэгтэйчүүдийн судалгааг 1988 оны 12 дугаар сарын 21—30-нд явуулж дуусгах ажлыг зохион байгуулна.

48. Тооллого явуулах, дүнг гаргах үед ажиллах контор, байр, хэрэглэх телефон, унааг холбогдох байгууллагуудтай урьдчилан тохиролцож бэлтгэсэн байна.

49. Тооллогын бэлтгэл ажлын биелэлтийн явцыг батлагдсан асуулт, графикийн дагуу аймаг, хотын комисст тухай бүр мэдээлж байна.

50. Тооллогын эхний өдөр нийт тоологчид тооллогын ажилд эхлэн орсон эсэхийг заавал шалгана. Хэрэв тоологчдоос хэн нэг нь тооллогын ажлаа эхлээгүй байвал шалтгааныг шуурхай тодруулж, цаашид ажиллах боломжгүй онцгой тохиолдолд урьдчилан бэлтгэсэн нөөц тоологчдоос тэдгээрийн оронд томилон ажиллуулна.

51. Хот, суурин газруудад тооллого явагдсан эхний өдөр тодорхой цагт тоологчдыг цуглуулж, тооллогын хуудсыг нөхсөн байдлыг шалгаж, заавар зөвлөлгөө өгнө.

52. Тоологч нарын тооллогын ажлын явц, тооллогын хуудасны нөхөлтийг өдөр бүр шалган хянаж, шаардагдах арга хэмжээ авна.

53. Тооллогыг хүн олонтой, хөдөлгөөн ихтэй (оюутан, сурагчдын дотуур байр, зочид буудал, амралт, сувилал, асрамжийн газар зэрэг) газраас эхлэн явуулж, тооллогын явцад эдгээр газруудад шинээр ирсэн хүмүүсийг тоологод хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

54. 1989 оны 1 дүгээр сарын 10—11-ний өдрүүдэд тоологч, нөөц болон хяналтын тоологч нарын хүчээр хэсэг бүрт тоологдсон 16-аас дээш насны хүн амын 10-аас доошгүй хувьд нь шалгалтын тооллого явуулна. Энэ явцад тоологод хамрагдаагүй хүн гарвал шалгалтын хуудастай хамт тооллогын хуудсыг шинээр нөхөж, шалгалтын хуудсандаа тооллогын хуудсыг нөхсөн тухай зурж тэмдэглэнэ. (Шалгалтад хамрагдсан хүн бүрт шалгалтын хуудас маягт ХАТ-3-ыг нөхнө)

55. Шалгалтын хуудсыг тоологчийн нөхсөн тооллогын хуудастай заавал тулган шалгаж, тооллогын хуудсыг алдаатай нөхсөн байвал засуулна.

56. Шалгалтын тооллогоор тоологод хамрагдсан боловч гэрчилгээгүй хүмүүс илэрвэл «гэрчилгээ» олгоно.

57. Хэрэв өөр газраас яваа «гэрчилгээ»-гүй хүмүүст тооллогын «шалгалтын хуудас» нээсэн бол тооллогын комисс, уг хүний үндсэн захиргаанаас нь аймаг, хотын тооллогын комиссоор дамжуулан тооллогод хамрагдсан эсэхийг магадлаж, хамрагдаагүй бол тооллогод нөхөж хамруулна.

58. Тооллогын шалгалтын хуудас нь тооллогын хэсэг бүрт дэс дараалсан дугаартай байна.

59. Тооллого явуулсны дараа тоологч бүрээс хүлээлгэн өгсөн тооллогын хуудсыг (нөхөгдсөн ба нөхөгдөөгүй) нэг бүрчлэн тоолж 1 дүгээр сарын 12—15-ны өдрүүдэд багтаан хүлээн авна. (Тооллогын хуудасны нөхөлтийн үнэн зөвийг шалгахад анхаарах зүйлийг 1 дүгээр хавсралтаас үз)

Тэгэхдээ нөхөгдсөн хуудас бүрийн асуултын хариулыг тоологчдоос зохих зааврын дагуу бөглөсөн байдал, хариултаудын уялдаа холбоо, үнэн зөвийг шалгана. Буруу нөхсөн, их засвартай, урж, үнгэж гэмтээсэн хуудсыг шинэ хуудсан дээр хуулуулна.

60. Тоологч нараас тоологдсон өрхийн тоотой тэнцүү өрхийн хуудас (маягт ХАТ-2)-ыг хүлээж авна. Тэгэхдээ тоологчдоос зохих зааврын дагуу хуудсыг бөглөсөн байдал, түүний асуулт хариулын уялдаа холбоо, үнэн зөвийг шалгаж хүлээж авна. (Өрхийн хуудасны нөхөлтийн үнэн зөвийг шалгахад анхаарах зүйлийг 2 дугаар хавсралтаас үз).

61. Хөдөлмөрийн насны хөдөлмөрийн чадвартай хүн амаас нийгмийн зохион байгуулалттай хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа хүний судалгаа болон эмэгтэйчүүдийн судалгааны хуудсыг хүлээж авна.

62. Тооллогын холбогдолтой бүхий л материалыг нууц, бүрэн бүтэн байдлыг нь хангахуйц зориулалтын төмөр шүүгээ (сейф)-нд хадгална.

63. Тооллогод оролцсон ажилтнуудын ажилд үнэлэлт, дүгнэлт өгнө.

64. Тооллогын урьдчилсан дүнг зохих маягт, зааврын дагуу 3 хувь гаргана.

65. Тооллогын материалыг (тооллогын бүх хуудас, өрхийн хуудас, 2 судалгааны хуудас, холбогдох хүснэгтээр гаргасан 2 хувь урьдчилсан дүнгүүд) илтгэх хуудасны хамт тооллогын комиссын дарга, гишүүдээс томилогдсон төлөөлөгчид, аймаг, хотын тооллогын орон тооны бус түр товчоонд нэгдүгээр сарын 16—20-нд хүлээлгэн өгнө.

ГУРАВ. Тооллогын түр товчооны ажлын заавар, гүйцэтгэх үүрэг

66. Аймаг, хотын тооллогын комиссын удирдлагаар тооллогын бэлтгэл ажлыг хангуулна.

67. Тооллого, судалгаануудын маягт, заавар, урьдчилсан дүнг гаргах хүснэгтийн хүрэлцээ хангамжид судалгаа хийж, шаардлагатай тохиолдолд нөхөн хангах ажлыг орон нутагт зохион байгуулна.

68. Төвөөс баталсан тооллогын комисс, хэсгийн дугаарыг сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комиссуудад хүргүүлнэ.

69. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотын комиссоос тооллогын хэсгийн схем, зураглал, гаргаж, тоологч нарыг зохих нормын дагуу томилсон эсэхэд хяналт тавина.

70. Хот, суурин газрын гудамж, талбай, орон сууцны байшин, хашааны нэр хаяг, дугаарыг сум, хороо, район, орон нутгийн, хотын АДХ-ын гүйцэтгэх захиргаанаас тодорхой болгож, журамлах ажилд хяналт тавина.

71. Тооллогын материалыг сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комиссоос 1 дүгээр сарын 16—20-ны өдрүүдэд тусгай хуваариар хүлээн авах ажлыг зохион байгуулна.

72. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комисс бүрээс тооллогын хуудас (нөхөгдсөн ба нөхөгдөөгүй)-ыг зориулалтын хавтасны хамт нэг бүрчлэн тоолж хүлээж авна.

Тэгэхдээ нөхөгдсөн хуудас бүрийн асуултын хариулыг тоологчдоос зохих зааврын дагуу бөглөсөн байдал, хариултуудын уялдаа холбоо, үнэн зөвийг шалгана. (тооллогын хуудасны нөхөлтийн үнэн зөвийг шалгахад анхаарах зүйлийг 1 дүгээр хавсралтаас үз)

73. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотын комиссоос тоологдсон өрхийн тоотой тэнцүү өрхийн хуудас, эмэгтэйчүүдийн болон, хөдөлмөрийн нэсны хөдөлмөрийн чадвартай хүн амаас нийгмийн зохион байгуулалттай хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа хүний судалгааны хуудсыг хүлээж авна. (өрхийн хуудасны нөхөлтийн үнэн зөвийг шалгахад анхаарах зүйлийг 2 дугаар хавсралтаас үз).

74. Хүн ам, орон сууцны тооллогын урьдчилсан дүнг аймгийн хэмжээгээр 2 хувь нэгтгэнэ. Үүнд:

а) хүн амын тоо, насаар (бүгд, хот, хөдөө)-маягт УД-1;

- б) хүн амын нийгмийн бүлэг, боловсрол, харьяаллын байдал, өрхийн тоо-маягт УД-2;
- в) хүн амын ажил эрхлэлт-маягт УД-3;
- г) сум, хорооны хүн амын тоо-маягт УД-4;
- д) амины байшин, гэр, зуслангийн байшингийн тоо-маягт СУД-1.

75. Тооллого, судалгааны материал, аймгийн хүн ам, орон сууцны фондын тооллогын урьдчилсан дүнг батлагдсан маягт, зааврын дагуу тус бүр 1 хувь, сум, хороо, район, орон нутгийн хотуудаас гаргасан урьдчилсан дүнгийн хувийг илтгэх хуудасны хамт аймгийн тооллогын комисс, түр товчооноос томилогдсон төлөөлөгчид БНМАУ-ын Төлөвлөгөө, эдийн засгийн улсын хороонд 1 дүгээр сарын 26-наас 2 дугаар сарын 5-ны хооронд тусгай хуваариар хүлээлгэн өгнө.

ДӨРӨВ. Тоологч нарын ажлын заавар

76. Тоологч нар батлагдсан зураглал, схемийн дагуу хүн амыг тооллогод бүрэн хамруулж, тооллогын хуудасны асуултад үнэн зөв хариулт авч, тооллогыг графикт хугацаанд нь чанартай явуулах үүрэгтэй.

77. Тоологчид нь тооллого явуулах маягт, зааврыг сайтар судалж, зааврыг хатуу баримтлан ажиллана.

78. Тоологчид сум, хороо, район, орон нутгийн хотын АДХ-ын гүйцэтгэх захиргаанаас олгосон хүн ам, орон сууцны 1989 оны тооллогын тоологчийн үнэмлэхтэй байх бөгөөд үнэмлэхээ үргэлж биедээ авч явна.

79. Тоологч бүр 12 дугаар сарын 21—30-нд өөрийн хариуцсан хэсэгт байршлалын зураглал, схемийн дагуу орон сууцны байшин, гэр (өрх) нэг бүрээр орж, хүн амыг тооллогод бэлтгүүлэхийн зэрэгцээ дараах үндсэн ажлыг хийсэн байна. Үүнд:

а) өрхийн хуудас (маягт ХАТ-2)-ыг сууц, зуслангийн байшин, гэрийн холбогдолтой үзүүлэлтийн хамт үнэн зөв, бүрэн бөглөсөн байна;

б) хөдөлмөрийн насны хөдөлмөрийн чадвартай хүн амаас нийгмийн зохион байгуулалттай хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа хүний судалгаа (маягт ХАТ-4)-г хийнэ;

в) эмэгтэйчүүдийн судалгаа (маягт ХАТ-5)-г явуулна.
Тоологч нар нь эмэгтэйчүүдийн судалгаа явуулж байгаа нийгэм, хүн ам зүйн ач холбогдлыг судалгаанд хам-

рагдагсдад зөв ойлгуулах, судалгааны заавартай урьдчилан танилцуулах ажлыг хийж, хуудсыг тэднээр өөрсдөөр нь бөглүүлнэ;

г) тооллогын үед түр суугаа, түр эзгүй, ажил үйлдвэрлэлийн онцлогоос шалтгаалан гэр орондоо байхгүй байх хүмүүсийн судалгааг нарийвчлан гаргаж, тэднийг хэдийд тооллогод хамрагдах боломжтой цаг хугацааг урьдчилан тогтоосон байна.

80. Хүн амд тооллогын ач холбогдлыг сурталчилж, тооллого явуулах хугацааг тэдэнд урьдчилан мэдэгдэж, тооллогын хуудасны асуултад хариу өгөхөд бэлтгүүлнэ.

81. Тооллогын хуудсанд бичигдсэн хариулт нь хувь хүний нууцтай холбоотой тул тоологчдоос хариултын агуулгыг бусдад задруулах, нөхсөн хуудсыг алдаж үрэгдүүлэхийг хатуу хориглоно.

82. Тоологч бүр тооллогын хуудас, бусад маягтыг тооллогын комиссоос нарийн тоолон хүлээн авч, тооллогын эцэст тоо ширхэгээр нь буцааж тооцоо хийж тушаана.

83. Тооллого, судалгааны хуудсуудыг нугалах, үнгэх, урах, тастахыг хатуу хориглоно.

Хуудаснуудын асуултын хэд хэдэн хариултыг буруу бичсэнээс засаж балласан, ойлгомжгүй болгосон, бохирдуулсан бол шинэ хуудсанд дахин хуулна

84. Зориулалтын маягт, хавтсыг цэвэр нямбай, гэмтээхгүй хэрэглэж, заавраар зөвшөөрснөөс бусад үг, үсэг бичихийг хориглоно.

85. Тухайн хэсэгт тоологдохоор өрхийн хуудас (ХАТ-2)-аар бүртгэгдсэн хүмүүсээс зайлшгүй шаардлагаар тооллогын хугацаанд гадагш явах болбол урьдчилан тоолж «гэрчилгээ» олгож болно.

86. Хүн ам, орон сууцны тооллогыг 1989 оны 1 дүгээр сарын 5-ны өглөөний 8 (орон нутгийн) цагаас олон хүнтэй, хөдөлгөөн ихтэй газраас эхлэн явуулна.

87. Тоологчид өөрийн хэсэгт тоологдсон 7-оос дээш насны нийт хүмүүст «гэрчилгээ» олгоно. Энэ гэрчилгээг 1989 оны 1 дүгээр сарын 16-ныг дуустал биедээ авч явахыг хүн бүрт анхааруулна.

88. Тоологч нар батлагдсан зураглал, схемийн дагуу хэсгийнхээ хүн амыг тооллогод бүрэн хамруулж, тооллогыг графикт хугацаанд чанартай дуусгахад санаачилгатай ажиллана.

89. Тооллогын комисстой хамтран тоологч нар өөрийн

хариуцсан хэсэгт тоологдсон 16-аас дээш насны хүн амын 10-аас доошгүй хувьд шалгалтын тооллогыг хийнэ. Шалгалтад хамрагдсан хүн бүрт шалгалтын хуудас (маягт ХАТ—3)-ыг нөхнө. Энэ явцад тоологод хамрагдаагүй хүн гарвал шалгалтын хуудастай хамт тооллогын хуудсыг шинээр нөхөж, шалгалтын хуудсандаа тооллогын хуудсыг нөхсөн тухай зурж тэмдэглэнэ.

90. Тоологч бүр тооллогын хуудас, маягтуудаа зөв нөхсөн эсэхийг өөрсдөө нэг бүрчлэн сайтар шалгаж, тооллогын хуудсыг өрх, хүн бүрээр дэс дугаарлан 1989 оны 1 дүгээр сарын 12—15-нд харьяалагдах тооллогын комисстоо хүлээлгэн өгнө.

91. Тооллогын хуудас маягтын тооцоог тооллогын комисстой хийж, ажлаа дүгнүүлнэ.

ТАВ. Тооллогын хуудас нөхөх заавар

92. Тооллогын хуудас нь хүн амын тооллогын үр дүнг нэгтгэн боловсруулахад ашиглагддаг үндсэн баримт материал болох тул тоологч бүр тооллогын хуудсыг заавар, аргачлалын дагуу үнэн зөв, цэвэр нямбай нөхсөн байна.

93. Тооллогын хуудсыг зөвхөн цэнхэр, хөх өнгийн чернилээр нөхнө. Улаан, ногоон, хар өнгийн чернийл, тосон бал, харандаагаар нөхөхийг хориглоно.

94. Тооллогын хуудасны хөдөөгийн хаягийн байршил заасан хэсэг, 1-3, 9-12, 14 дүгээр асуултад хариулахдаа хойно нь бичигдсэн хариултаас аль тохирохыг олж түүнийг арын тооны хамт доогуур нь зурж тэмдэглэнэ. Харин 4-8, 13, 15 дугаар асуултын хариулт нь тоо буюу үгээр бичигдсэн байна.

95. **Тооллогын хуудасны №.** Тоологч бүр тоологод хамруулж тоолсон хүн бүрийн тооллогын хуудсанд дэс дараалан дугаар өгнө. Тооллогын хуудасны эцсийн дугаар, тоологод хамрагдсан нийт хүний тоотой тэнцүү байна.

96. **Тооллогын комиссын болон хэсгийн №** гэсэн үзүүлэлтэд Төлөвлөгөө, эдийн засгийн улсын хорооноос тухайн тооллогын комисс, хэсэгт олгосон тусгай № бичнэ. Тооллогын хуудас бүрт энэ № бичих бөгөөд буруу ташаа бичиж, орхигдуулж болохгүй.

97. **Аймаг (хот)** гэсэн үгийн дээрх шугам дээр тухайн аймаг, хотын нэрийг бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: Ховд, Дорнод, Өмнөговь, Улаанбаатар, Эрдэнэт гэх мэт. Код бичих

зорнуулалтын зайд тухайн аймаг (хот)-т олгосон код (үсэг)-ыг энэ зааврын 3 дугаар хавсралтаас харж маш цэвэрхэн, гаргацтай дармалдаж бичнэ.

98. Овог нэр. Тухайн хүний овог нэрийг товчлохгүйгээр бүрэн гүйцэт бичнэ. Хүний овгийн төгсгөлд «ийн», «ын» дагавар залгахгүй. **ЖИШЭЭ** нь: Дорж овогтой Батыг Доржийн Бат гэж бичихгүй. Овог «Дорж», нэр «Бат» гэж бичнэ.

Хүний нэрийг сонсголоороо буруу бичиж болохгүй. Хүний овог, нэр нь иргэний паспорт, төрсний гэрчилгээнд бичсэнтэй тохирч байх шаардлагатай.

99. РД (регистрийн дугаар). Тухайн хүний төрсний гэрчилгээ, иргэний паспорт (цэргийн албан хаагчийн хувьд хувийн үнэмлэх)-аас регистрийн дугаарыг авч үнэн зөв алдаагүй хуулж бичнэ.

Гадаадад байгаа иргэд, Батлан хамгаалах яам, Нийгмийг аюулаас хамгаалах яамны харьяа байгууллагад ажиллаж байгаа зарим хүмүүс болон регистрийн дугаарыг нь хуулж бичих иргэний баримт бичиг нь өөрт нь байхгүй хүмүүсээс регистрийн дугаар олгогдсон эсэхийг асууж, регистрийн дугаар бичих зайд дугаар авсан бол «дугаартай», дугаар аваагүй бол «дугааргүй» гэж бичнэ. Регистрийн дугаар бичих зориулалтын зайд «дугааргүй» гэж бичихийн зэрэгцээ түүний дор байгаа код бичих нүхэнд «1» гэж заавал бичнэ.

ТАЙЛБАР: Регистрийн дугаар нь 2 үсэг, 8 цифрээс бүрдэнэ.

Регистрийн дугаарын эхний 2 үсэг нь уг дугаарыг олгосон аймаг (хот), сум (хороо, район)-ыг, дараагийн 6 цифр нь тэр хүний төрсөн он, сар, өдрийг, 7 дахь цифр нь эрэгтэй, эмэгтэйг (давхар утгаараа мөн өдөр төрсөн тус сум, хороо, районд байнга оршин суудаг хүмүүсээс хэддүгээрт нь регистрийн дугаар авсныг) тус тус заана. 8 дахь цифрийг (сүүлчийн цифр) регистрийн дугаарыг буруу бичихээс хамгаалж тусгай алгоритмаар бодож олж тавина. **ЖИШЭЭ** нь: Даржаа овогтой Баатар, 1942 оны 9 дүгээр сарын 17-ны өдөр төрсөн, эрэгтэй, Өмнөговь аймгийн Ноён суманд мөн өдөр төрсөн тэр суманд регистрийн дугаар олгох үед байнга амьдарч байсан эрэгтэйчүүдээс хоёрдугаарт; Даваа овогтой Алтанцэцэг 1959 оны 11 дүгээр сарын 03-ны өдөр төрсөн, эмэгтэй, Өмнөговь аймгийн Да-

ланзадгад хотод мөн өдөр төрсөн тэр хотод регистрийн дугаар олгох үед байнга амьдарч байсан, эмэгтэйчүүдээс нэгдүгээрт тус тус регистрийн дугаар авсан гэвэл:

Баатарын регистрийн дугаар:

К	3	4	2	0	9	1	7	3	5
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Алтанцэцэгийн регистрийн дугаар:

К	Ю	5	9	1	1	0	3	0	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

байх юм.

100. **Өрхийн №.** Тоологч бүр тооллогод хамрагдсан өрх бүрт дэс дараалан дугаар олгож бичнэ. Өрхийн дугаар нь өрхийн бүх гишүүдэд ижил байна. **ЖИШЭЭ** нь: Дорж овогтой Бат, эхнэр Дулмаа, хүү Сэргэлэн нарын хамт гурван ам бүлтэй бол Батын өрхийн № 49 байвал эхнэр Дулмаа, хүү Сэргэлэн нарын тооллогын хуудсанд өрхийн № мөн 49 гэж бөглөгдөнө. «Ганц бие», «гэр бүлээсээ тусдаа» байгаа хүмүүсийн тооллогын хуудасны өрхийн № нь уг хүний тоологдсон өрхийн дугаартай ижил байна.

101. **Хот, хот маягийн суурингийн нэр.** Тухайн хүний сууж байгаа хот, маягийн суурингийн албан ёсны нэрийг бичнэ. (Хот, хот маягийн суурингийн жагсаалтыг хавсралт № 4-өөс үзнэ үү). Код бичих зориулалтын зайд тухайн хот, хот маягийн сууринд олгосон код (үсэг)-ыг энэ зааврын 4 дүгээр хавсралтаас харж маш цэвэрхэн, гаргацтай, дармалдаж бичнэ.

102. **Район (хорооны) нэр.** Улаанбаатар хотод районы нэр, бусад хотод хорооны нэрийг бичнэ. Код бичих зориулалтын зайд Улаанбаатар, Дархан, Эрдэнэт хотын тухайн район, хороонд олгосон код (үсэг)-ыг энэ зааврын 3 дугаар хавсралтаас харж маш цэвэрхэн, гаргацтай дармалдаж бичнэ.

103. **ОСГ-ны ...дугаар хороо.** Энэ асуултыг Улаанбаатар хот болон ОСГ-ны хороотой бусад хотод нөхнө.

104. **Гудамжны нэр.** АДХ-ын гүйцэтгэх захиргаанаас олгосон албан ёсны нэрээр бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Энхтайван», «Алтайн-1», «Уурхайчин-2» гэх мэт.

105. **Байшин №, сууцны №, хашааны №.** Тухайн хүний оршин суугаа байшин, сууц, хашааны дугаарыг бичнэ.

106. **Сум, хорооны нэр.** БНМАУ-ын АИХ-ын Тэргүүлэгчдийн зарлигаар батлагдсан нэрийг товчлохгүйгээр бүрэн гүйцэт бичнэ. Тухайн иргэн чухам хаана сууж байгаагийг нь байршлын хувьд зөв тодорхойлохын тулд сум (хороо)-ын төвд-1, бригад, хэсэг, фермийн төвд-2, хөдөөд-3 гэсэн хариултын аль тохирохыг арын тооны хамт доогуур нь зурсан байна. Код бичих зориулалтын зайд тухайн сум (хороо)-д олгосон код (үсэг)-ыг энэ зааврын 3 дугаар хавсралтаас харж маш цэвэрхэн, гаргацтай дармалдаж бичнэ.

НЭГ ДҮГЭЭР АСУУЛТ. Өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болох

107. Өрхийн тэргүүлэгч нь байнга оршин суугч гишүүдийн дотроос 16, түүнээс дээш насны хүмүүсийн хэн нэг нь байх бөгөөд өөрсдөө шийдэж хариулна. Хэрэв өрхийн гишүүд хэнийгээ өрхийн тэргүүлэгч болгохоо шийдэж чадахгүй бол өрхийн мөнгөн орлогын ихэнхийг олдог хүнийг өрхийн тэргүүлэгчээр тооцно. Харин өрхийн бусад гишүүдийн хувьд нэгдүгээр асуултын хариултаас аль тохирохыг нь олж доогуур нь зурна. Тухайн өрхөд «Ганц бие», «Гэг бүлээсээ тусдаа» байгаа хүмүүс байвал гишүүдийн адил тооллогод хамруулна.

Ганц бие. Гэр бүлгүй, тэрчлэн гэр бүлтэй боловч өрхөөсөө байнга тусдаа амьдардаг, санхүү, материалын талаар ямар нэгэн холбоогүй, хүмүүсийг «Ганц бие хүн» гэж нөхнө.

Гэр бүлээсээ тусдаа. Өрхөөсөө байнга тусдаа амьдардаг боловч байнгын материалын холбоотой хүмүүс, тэрчлэн өрхөөсөө тусдаа түр суугаа хүмүүсийг «Гэр бүлээсээ тусдаа» гэж нөхнө.

ХОЁРДУГААР АСУУЛТ

108. Тооллогод хамрагдсан хүний тооллогын хуудсанд «Байнга суудаг, түр эзгүй, түр суугаа» гэсэн гурван үзүүлэлтийн аль тохирохыг зурж тэмдэглэсэн байна.

109. **Байнга суудаг.** Тухайн засаг захиргааны нутаг дэвсгэрт байнга оршин суудаг, тооллогын үед үндсэн захиргаандаа бэлэн тоолуулсан хүмүүсийн хувьд «Байнга

суудаг» гэсэн үзүүлэлтийн доогуур зурна. Үүнээс гадна дараах хүмүүс «Байнга суудаг»-т тооцогдоно. Үүнд:

а) шөнийн ээлжинд ажиллаж байгаа хүмүүс;

б) харуул, манаа, жижүүр хийгчид;

в) албан ажил, үүргээ хэд хэдэн хоногоор үргэлжлүүлэн гүйцэтгэдэг (төмөр замчид, агаарын болон авто тээвэрчид, тэдгээрийг дагалдан ажиллагчид, шуудан хүргэгч гэх мэт) хүмүүс;

г) шөнийн сувилалд явагчид, 1—2 хоногийн хугацаагаар амралтад явсан хүмүүс, 24 цагийн ясли, цэцэрлэгт явдаг хүүхдүүд;

д) замд буюу хээр яваа (түлээ, ан гөрөөнд явагч, мал хайж явсан гэх мэт) хүмүүс.

110. Түр эзгүй. Өөрийн үндсэн засаг, захиргааны нутаг дэвсгэрээс гадагш явсан (6 сараас илүүгүй хугацаагаар) тооллогын үед байхгүй байгаа хүмүүсийг «Түр эзгүй» гэж үзнэ.

Түр эзгүй хүмүүст дараах шалтгаанаар явагчдыг оруулна. Үүнд:

а) албан томилолтоор яваа хүмүүс;

б) түр хугацаагаар буюу улирлын ажлаар гадагш явсан хүмүүс;

в) амралт, сувилал, аялал жуулчлалаар явсан хүмүүс;

г) үйлдвэрлэлийн дадлага, курс хийж байгаа хүмүүс;

д) эмнэлэгт хэвтэж эмчлүүлэгчид (6 сараас илүүгүй хугацаагаар);

е) төрөх газар байгаа хүүхэд, эхчүүд;

ж) садан төрөл, найз нөхөдрүүгээ айлчлахаар явсан хүмүүс;

з) ойн сувиллын сургуульд очиж суралцаж буй хүүхдүүд;

и) цэргийн цугларалт, хээрийн сургуульд яваа хүмүүс;

к) урьдчилан мөрдөн байцаалтад хоригдож байгаа хүмүүс;

л) жижиг танхайн хэргээр 30 хүртэл хоногийн хугацаагаар баривчлагдсан зэрэг хүмүүс орно.

111. Түр суугаа. Өөрийн үндсэн засаг захиргаанд биш өөр засаг захиргааны нутаг дэвсгэрт 6 сараас доош хугацаагаар түр сууж байга хүмүүсийг «Түр суугаа» гэж тоолно. Өөрөөр хэлбэл «Түр эзгүй» гэж үндсэн захиргаандаа бүртгэгдсэн хүмүүс (110 дүгээр зүйлд) тооллогын үед байгаа газартаа «Түр суугаа»-гаар тоологдоно. Үүнээс гад-

на нисэх онгоц, галт тэрэг, авто тээврийн буудалд байрлаж байгаа хүмүүсийг тооллогын «гэрчилгээ»-гүй бол тухайн хэсэгт «Түр суугаагаар» тоолно.

112. **Түр суугаа хүмүүсийн байнга суудаг хаяг.** Түр суугаа гэж тооллогын хуудас нөхсөн бүх хүний байнга амьдардаг аймаг, хот, сум, хороо, районы нэрийг бичнэ.

ГУРАВДУГААР АСУУЛТ

113. **Эрэгтэй, эмэгтэй.** Зохих хариултын доогуур зурна.

ДӨРӨВДҮГЭЭР АСУУЛТ. Төрсөн, он, сар, өдөр, аймаг, хот, сум (хороо)

114. Тухайн хүний төрсөн он, сар, өдрийг регистрийн дугаарт бичигдсэнээр нь бичнэ. (ЖИШЭЭ нь: 1940—2—25). Харин насыг заавал бүрэн насалсан жилээр нь авна. Бүтэн нас хүрэхэд хэдэн хоног дутуу байлаа ч насыг дэвшүүлж болохгүй. ЖИШЭЭ нь: бүтэн 12 нас 11 сар 25 хоногтой байхад 13 настай гэж авахгүй, 12 нас гэж бүртгэнэ. Нэг хүртэлх насны хүүхдийн насыг 0 гэж бичнэ.

115. **Хүмүүсийн насыг дараах аргаар тодорхойлж бичнэ.** Он бүрийн 1 дүгээр сарын 5-ны өдрийн өмнө төрсөн хүмүүсийн хувьд 1989 оноос төрсөн оныг хасахад уул хүний насалсан бүтэн жил гарна. ЖИШЭЭ нь: Балдан 1939 оны 1 дүгээр сарын 3-ны өдөр төрсөн байвал 50 (1989—1939) настай болно. Харин 1 дүгээр сарын 5-наас хойш төрсөн оныг хасч, ялгавраас нь 1-ийг хасч насыг тодорхойлно. ЖИШЭЭ нь: Даш, 1943 оны 1 дүгээр сарын 10-нд төрсөн бол түүнийг насыг 45 (1989—1943—1) гэж бичнэ. (Төрсөн оноор нас тодорхойлох хүснэгтийг хавсралт № 5-аас үзэж ашиглана уу).

116. Өндөр настангууд, өөрсдийн насыг тодорхой мэдэхгүй, хуучин тооллоор төрсөн жилийнхээ нэрийг мэдэж байгаа тохиолдолд тоологчид хүснэгт-1-ийг ашиглаж насыг тодорхойлно.

117. **Тухайн хүний төрсөн аймаг (хот), сум (хороо)-ын нэрийг товчлохгүйгээр (одоогийн нэрээр) бүрэн гүйцэд бичнэ.** ЖИШЭЭ нь: «УБ хот» гэж бичихгүй «Улаанбаатар» гэж бичнэ. Код бичих зориулалтын зайд тухайн аймаг (хот), сум (район, хороо)-д олгосон код (үсэг)-ыг энэ зааврын 3 дугаар хавсралтаас харж маш цэвэрхэн, гарцацтай дармалдаж бичнэ.

1989 оны 1 дүгээр сарын 5 буюу «Луу» жилийн байдлаар

Жил	Нас									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Хулгана	5	17	29	41	53	65	77	89	101	113
Үхэр	4	16	28	40	52	64	76	88	100	112
Бар	3	15	27	39	51	63	75	87	99	111
Туулай	2	14	26	38	50	62	74	86	98	100
Луу	1	13	25	37	49	61	73	85	97	109
Могой		12	24	36	48	60	72	84	96	108
Морь		11	23	35	47	59	71	83	95	107
Уонь		10	22	34	46	58	70	82	94	106
Мич		9	21	33	45	57	69	81	93	105
Тахиа		8	20	32	44	56	68	80	92	104
Нохой		7	19	31	43	55	67	79	91	103
Гахай		6	18	30	42	54	66	78	90	102

ТАВДУГААР АСУУЛТ. Яс үндэс

118. Тухайн хүний хариулснаар яс үндсийг бичнэ. Хүүхдийн яс үндсийг эцэг, эх нь тодорхойлно. Хэрэв эцэг, эх нь тодорхойлж чадахгүй нөхцөлд хүүхдийн яс үндсийг эхийнхээр нь бөглөнө.

ЗУРГАДУГААР АСУУЛТ. Аль улсын харьяат

119. Энэ асуултын хариултыг хүмүүсийн хариулснаар нь бичнэ. БНМАУ-ын харьяат бүх иргэдэд «Монгол» гэж бичнэ. Харин бусад улсын харьяат нарыг ЗХУ, Болгар, Куба, Хятад гэх мэтээр хавсралт № 6-д бичсэний дагуу нөхсөн байна.

120. Эцэг, эх нь хоёр өөр улсын харьяат байвал хүүхдийн нь харьяаллыг эцэг, эхийн саналыг үндэслэж бичнэ. Хэрэв эцэг, эхийн санал зөрвөл байнга оршин суугаа улсын харьяат гэж бөглөнө.

121. Аль ч улсын харьяалалгүй хүмүүсийг «Харьяалалгүй» гэж бичнэ.

122. Дагаар орж ирсэн, БНМАУ-ын харьяат болоогүй хүмүүсийг ямар улсаас орж ирсэн тэр улсын нэрийг нь бичиж ард нь «дагаар» гэж бичнэ.

ДОЛДУГААР АСУУЛТ. Ажилладаг байгууллага, суралцдаг сургууль

123. Тухайн хүний ажилладаг байгууллагын нэрийг үйлдвэрлэлийн төрөл, салбарыг тодорхойлж болохуйцаар, суралцдаг сургуулийг албан ёсны бүрэн нэрээр бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Шарын голын нүүрсний уурхай», «Авто тээврийн II бааз» гэж бичихээс «Шарын голын уурхай» «Авто тээврийн бааз» гэж бичиж болохгүй.

Харин тухайн байгууллагын нэрэмжит нэрийг бичихгүй, **ЖИШЭЭ** нь: «Д. Сүхбаатарын нэрэмжит Улсын хэвлэлийн комбинат» гэхгүй «Улсын хэвлэлийн комбинат» гэж бичнэ.

124. Үйлдвэрийн нэгдэл, комбинатын харьяа үйлдвэр, аж ахуйн газарт ажилладаг хүмүүсийн ажилладаг байгууллагыг нэгдэл, комбинатаар нь биш, нэгж үйлдвэрийн нэрээр бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: Ноосны үйлдвэрийн нэгдлийн харьяа Ноос угаах үйлдвэр, Оёдлын үйлдвэрийн нэгдлийн харьяа Хүүхдийн хувцасны үйлдвэрийг «Ноос угаах үйлдвэр», «Хүүхдийн хувцасны үйлдвэр» гэж бичнэ.

125. Нийтийн аж ахуй, ахуйн үйлчилгээний байгууллагад ажилладаг хүмүүст ажилладаг байгууллага гэсэн хүснэгтэд үйлдвэрлэл, ажил үйлчилгээний төрлийг нь зааж бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Гутал засварын газар», «Үсчин», «Хувцас засварын газар», «Зочид буудал», «Орон сууцны трест» гэх мэт.

126. Хэрэв үйлдвэрийн газар нь сангийн аж ахуй, хөдөө аж ахуйн нэгдэл, хөдөө аж ахуйн нэгдэл дундын хоршооллын харьяа бол үйлдвэрлэлийн төрлийг өмчийн хэлбэрээр ялгаж болохоор бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Сангийн аж ахуйн талхны газар», «Нэгдлийн гуанз», «Нэгдэл дундын хоршооллын трактор засварын газар» гэх мэт.

127. Барилгын байгууллагуудад ажил эрхэлдэг хүмүүсийн ажилладаг байгууллагыг «барилгад» гэж ерөнхий нэрээр бичихгүй. «Хотын барилга трест», «Нэгдлийн барилга засварын бригад», «Усны аж ахуйн барилга контор» гэх мэтээр бичнэ.

128. Үйлдвэр, албан байгууллагад үйлчилж байгаа нийтийн хоолны байгууллагын харьяа гуанз, цайны газар болон эмнэлэг, ахуйн үйлчилгээний цэг салбарын нэрийг үйлчилж байгаа байгууллагаар нь биш харьяалж удирддаг салбар байгууллагын нэртэй хамт бичнэ. Харин үйлдвэр,

албан байгууллага өөрийн харьяа гуанз, цайны газар, хүүхдийн ясли, цэцэрлэг зэрэг цэг салбартай бол уул цэг салбарт ажилладаг хүний ажилладаг байгууллагыг заавал үйлдвэр, албан байгууллагын нэртэй нь хамт бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: Улсын барилгын хорооны ажилчин, албан хаагчдад үйлчилдэг 49 дүгээр гуанз, «Сүхбаатарын районы нийтийн хоолны трестийн 49 дүгээр гуанз» гэж, харин Улаанбаатар хотын Хивсний үйлдвэрийн гуанз нь уг үйлдвэрийнхээ харьяа тул «Улаанбаатар хотын Хивсний үйлдвэрийн гуанз» гэх мэтээр тус тус хариулна.

129. БНМАУ-ын нутаг дэвсгэр дээр ажиллаж буй Зөвлөлтийн байгууллагуудад ажиллагчдын ажилладаг байгууллагын нэрийн нь өмнө «Зөвлөлтийн» гэсэн тодотгол бичнэ. Мөн ЗХУ болон бусад улстай хамтарсан үйлдвэр, байгууллагын нэрийг бичихдээ түүний харьяа удирддаг дээд байгууллагын нэрийг бүрэн буюу товчилж бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Зөвлөлтийн барилгын III трест», «УБТЗ-ын Чойрын худалдааны V контор», «Монголсовцветмет нэгдэл», «Монголболгарметалл нэгдэл» гэх мэт.

130. Тооллогын үед хоёр байгууллагад хавсран ажиллаж байгаа хүмүүс, ажилладаг байгууллага аль байгууллага гэж үзнэ тэр байгууллагын нэрийг бичнэ. Гэхдээ цалин (орлого)-ийнхаа ихэнх хувийг авдаг, ажлын цагийн дийлэнх хувийг ажилладаг байгууллагаараа бичүүлэх нь зүйтэй.

131. Жирэмсний болон хүүхэд төрүүлсний дараах амралт, хүүхдээ асрах чөлөөтэй байгаа эмэгтэйчүүдийн ажилладаг байгууллагыг орон тоо нь хадгалагдаж байгаа байгууллагын нэрээр бичнэ.

132. Амины туслах аж ахуй эрхэлдэг нэгдэлчид, бусад иргэд, тэдгээрийн хөдөлмөрийн насанд хүрсэн гэр бүлийн гишүүдийн ажилладаг байгууллагыг «Амины туслах аж ахуй» гэж бичнэ.

133. Хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)-д ажиллаж байгаа хүмүүсийн ажилладаг байгууллагыг дараах байдлаар бичнэ:

а) үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан байгууллагад ажилладаг хүн ажлын бус цагаар хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)-д ажилладаг (**ЖИШЭЭ** нь: Улаанбаатар хотод байдаг тээврийн нөхөрлөл) бол тэр хүний ажилладаг байгууллагыг үндсэн байгууллагаар бичнэ;

б) өндөр насны болон хөдөлмөрийн нөхцөлөөр тэтгэвэрт гарсан, тахир дутуугийн групптэй боловч хөдөлмө-

рийн нөхөрлөл (хоршоолол)-д ажиллаж байгаа хүний ажилладаг байгууллагыг «хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)»-д гэж бичнэ.

134. Ажиллахгүйгээр өндөр насны тэтгэвэр авагчдыг «өндөр насны тэтгэвэрт», хөдөлмөрийн чадвар алдсанаас тахир дутуугийн групптэй байгаа хүмүүсийн хувьд «I, II, III группэд» хөдөлмөрийн нөхцөлөөр тэтгэвэрт гарагчид, гэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр авагчдыг «бусад тэтгэвэр» гэж тус тус бичнэ.

135. Улсын асрамжийн газарт асарч сувилуулагчдын ажилладаг байгууллагыг «улсын асрамжинд» гэж нөхнө.

136. Тооллогын үед хөдөө аж ахуйн нэгдлийн гишүүд улсын байгууллагад ажиллаж байвал тэр ажиллаж байгаа байгууллагыг нь уг хүний ажилладаг байгууллага гэж үзнэ.

137. Их дээд, тусгай дунд, техник мэргэжлийн болон ерөнхий боловсролын сургуулиудын өдрийн ангид суралцдаг оюутан сурагчид, үндсэн ажлаасаа бүрмөсөн чөлөөлөгдөөд (халагдаад) курст суралцаж байгаа хүмүүсийн ажилладаг байгууллага гэсэн асуултын хариултад уул хүний суралцдаг сургууль, курсынх нь нэрийг бичнэ.

138. Ажлаасаа бүрмөсөн чөлөөлөгдөхгүйгээр (халагдаагүй) түр хугацаагаар курст суралцаж байгаа хүний хувьд курст суралцахын өмнөх ажиллаж байсан байгууллагын нэрийг бичнэ.

139. Аль ч байгууллагад харьяалагдаагүй чөлөөт зураач, хөгжимчин, зохиолч, уран барималч зэрэг хүмүүсийн ажилладаг байгууллагад «чөлөөт мэргэжил» гэж бичнэ. Харин эдгээр хүмүүс нь тооллогын үед аль нэг байгууллагад ажиллаж байвал тэр байгууллагын нэрийг ажилладаг байгууллага гэсэн асуултад бичнэ.

140. Хоршооллоогүй урчууд, хувиараа үйлдвэрлэл эрхлэгчид, тэдгээрийн хөдөлмөрийн насанд хүрсэн ажил эрхлээгүй гишүүд, амины автомашинаараа бусдад хөлсөөр үйлчилдэг (нөхөрлөлд ороогүй) хүмүүсийн ажилладаг байгууллагыг «хувийн аж ахуйд» гэж бичнэ.

141. Хөлсөөр бусдын хүүхэд асардаг, үйлчлэгч, тогооч хийдэг хүмүүсийн ажилладаг байгууллагад «бусдад хөлсөөр ажилладаг» гэж бичнэ.

142. Сургуулийн өмнөх насны хүүхдүүд, төрөлхийн тахир дутуу, оюуны хомсдолтой хүмүүс, улсаас тэтгэвэр авдаггүй хөдөлмөрийн нас хэтэрсэн өндөр настан хүмүүсийн ажилладаг байгууллагад «бусдын асрамж» гэж бичнэ.

143. 0—7 насны болон сургуулийн насны хүүхэд, өн-

дөр настан, өвчтөн асардаг, гэр бүлийн хүний, улирлын ажлын онцлогоос болж ажилгүй байгаа, ямар ч шалтгаангүй ажил хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа хөдөлмөрийн насны хүмүүсийн ажилладаг байгууллагыг «ажилгүй» гэж бичнэ.

НАЙМДУГААР АСУУЛТ. Эрхэлдэг ажил

144. Хүмүүсийн эрхэлдэг ажлыг аль болохоор тодорхой бичнэ. Харин тодотголоороо ялгагдах түгээмэл албан тушаалыг тодотгол нэрийн хамт бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Цэцэрлэгийн эрхлэгч», «Номын сангийн эрхлэгч», «Кино оператор», «Тооцоолон бодох машины оператор», «Барилгын инженер», «Цахилгааны инженер» гэж бичих бөгөөд харин «эрхлэгч», «оператор», «инженер» гэж ерөнхий нэрийг бичиж болохгүй.

145. Сангийн аж ахуй, хөдөө аж ахуйн нэгдэлд ажилладаг хүмүүсийн эрхэлдэг ажлыг ерөнхий нэрээр биш (**ЖИШЭЭ** нь: малчин) чухам ямар ажил эрхэлдгийг тодорхой нэрээр нь бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Үхэрчин», «Адуучин», «Тракторчин», «Ногоочин», «Саальчин», «Зоотехникч» гэх мэт.

146. Үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан байгууллагын захиргааны аппарат, бүх шатны удирдах байгууллагад ажилладаг хүмүүсийн эрхэлдэг ажлыг холбогдох газар, хэлтэстэй нь хамт албан тушаалыг нь бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Боловсон хүчний газрын дарга», «Чанарын хэлтсийн байцаагч», «Санхүүгийн хэлтсийн ерөнхий нягтлан бодогч» гэх мэт.

147. Аль нэгэн байгууллагад ажилладаггүй чөлөөт мэргэжлийн хүмүүсийг «Зураач», «Хөгжимчин», «Зохиолч» гэх мэтээр мэргэжлийн ажлыг бичнэ. Хэрэв чөлөөт мэргэжлийн хүмүүс тооллогын үед ямар нэг байгууллагад ажиллаж байвал, тэр ажлын нь нэрийг бичнэ.

148. Хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)-д (үйлдвэр аж ахуйн газар байгууллагад давхар ажилладаггүй) ажилладаг хүмүүс, хоршооллоогүй урчууд, гэрээр үйлдвэр эрхлэгчид, бусдад хөлсөөр ажилладаг хүмүүсийн эрхэлдэг ажлыг тухайн хүний эрхэлдэг гол ажлын нэрээр бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Оёдолчин», «Алт мөнгөний дархан», «Мужаан», «Тогооч», «Хүүхэд асрагч» гэх мэт.

149. Мэргэжил дээшлүүлэх түр курст суралцагчид, үйлдвэрээлийн дадлага хийгчдийн «Эрхэлдэг ажил»-ыг курст суралцах, дадлага хийхийн өмнө эрхэлж байсан ажаар бичнэ.

150. Бүх шатны сургууль, курсэд өдрөөр суралцагчид, оюутан, сурагчдын эрхэлдэг ажил гэсэн асуултад анги, курсыг нь зааж бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «IV курсын оюутан» «7 дугаар ангийн сурагч» гэх мэт.

151. **Жирэмсний болон хүүхэд төрүүлсний дараах амралт**, хүүхдээ асрах чөлөөтэй байгаа эмэгтэйчүүдийн эрхэлдэг ажлыг амралт, чөлөө авахын нь өмнө эрхэлж байсан ажлаар нөхнө.

152. Хоёр буюу хэд хэдэн ажил хавсран хийдэг бол аль байгууллагаас нь илүү цалин, орлого авдаг, ажлын цагийн дийлэнх хувийг зарцуулдаг байгууллагад эрхэлдэг ажлаар тухайн хүний ажилладаг байгууллагад эрхэлдэг ажлыг нь нөхнө.

153. Түр ажил хийж байгаа улирлын ажил эрхэлдэг хүмүүс эрхэлдэг ажил гэсэн асуултад одоо хийж байгаа түр ажлаараа хариулна.

154. Өндөр насны тэтгэвэрт гарсан хүмүүс ямар нэгэн байгууллагад ажиллаж байгаа бол одоо эрхэлж байгаа ажлынх нь нэрийг бичнэ.

155. Өндөр насны тэтгэвэр, тахир дутуугийн групп, улсын бусад тэтгэвэр авдаг хүмүүсийн эрхэлдэг ажлыг ямар төрлийн тэтгэвэр авч байгаагаар нь бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Өндөр насны тэтгэвэр», «I, II, III групп», «Тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр» гэх мэт.

156. Хүүхэд, өндөр настан, өвчтөн асардаг болон хөдөлмөрийн насны ямар ч шалтгаангүй ажил эрхлээгүй байгаа хүмүүсийн эрхэлдэг ажил гэдэг асуултыг тодорхой бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: 0—3 насны хүүхэд асардаг», «Гэр бүлийн хүний ажлын онцлог», «Хүнд өвчтөн асардаг» гэх мэт. Харин тодорхой нэрлэх хүндэтгэх шалтгаангүй бол «Ямар ч шалтгаангүй» гэж бичнэ.

ЕС ДҮГЭЭР АСУУЛТ. Нийгмийн гарал

157. Хүний төрөх үед эцэг, эхийнх нь нийгмийн байдал тухайн хүний нийгмийн гарал болно. Тухайн хүний хариултыг үндэслэж «Ажилчин», «Албан хаагч (Сэхээтэн)», «Малчин ард», «Хоршоолсон ард», «Бусад» гэсэн нийгмийн гарлын ангиллаас аль тохирохыг нь олж доогуур нь зурна.

158. **Ажилчин.** Улс, олон нийтийн байгууллага (хөдөө аж ахуйн нэгдлээс бусад)-д голчлон биеийн хөдөлмөр эрхлэн нийгмийн материаллаг баялгийг бүтээх процесст орол-

цогчдыг «Ажилчин» гэнэ. **ЖИШЭЭ** нь: эцэг (эх) нь өрөмдөгч, малтагч, өрлөгчин, шаварчин, бүх төрлийн машины жолооч, оёдолчин, нэхмэлчин, мужаан, худалдагч, ачигч, сангийн аж ахуйн адуучин, үхэрчин, саальчин зэрэг ажил эрхэлж байсан бол «ажилчин» гаралтай гэж үзнэ.

159. **Албан хаагч (сэхээтэн)**. Улс, олон нийтийн байгууллагад голчлон оюуны хөдөлмөр эрхэлж байгаа хүмүүсийг «албан хаагч (сэхээтэн)» гэнэ. **ЖИШЭЭ** нь: эцэг (эх) нь улс, олон нийтийн байгууллага, үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан байгууллагын дарга, орлогч дарга, эдийн засагч, инженер, багш, хүн, малын эмч, зоотехникч зэрэг ажил эрхэлж байсан бол «албан хаагч (сэхээтэн)» гаралтай гэж үзнэ.

160. **Малчин ард**. Тухайн хүнийг төрөх үед эцэг (эх) нь хөдөө аж ахуйн нэгдлийн гишүүн биш, ардын (хувийн) аж ахуйтан байж, мал аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхэлж байсан бол уг хүний нийгмийн гарлыг «Малчин ард» гэнэ.

161. **Хоршоолсон ард**. Тухайн хүнийг төрөх үед эцэг (эх) нь хөдөө аж ахуйн нэгдэл, гар үйлдвэрийн хоршооллын гишүүд байсан бол уг хүний нийгмийн гарлыг «Хоршоолсон ард» гэнэ.

162. **Бусад**. Эцэг (эх) нь энэ зааврын 158—161-д заагдсанаас бусад ажил эрхэлж байсан хүмүүсийг «бусад» гаралтай гэж үзнэ.

АРАВДУГААР АСУУЛТ. Нийгмийн бүлэг

163. Тухайн хүний ажилладаг байгууллага, эрхэлдэг ажлыг үндэслэн нийгмийн ямар бүлэгт хамаарагддаг болохыг тодорхойлно. Нийгмийн бүлгийг «ажилчин», «албан хаагч (сэхээтэн)» «хоршоолсон ард», «бусад» гэсэн дөрвөн бүлэгт хуваана. (Нийгмийн бүлгийг тодорхойлоход бэрхшээлтэй зарим ажил эрхлэлтийн жагсаалтыг хавсралт № 9-өөс үзэж ашиглана уу).

164. **Ажилчин**. Улс, олон нийтийн байгууллагад (хөдөө аж ахуйн нэгдлээс бусад) голчлон биеийн хөдөлмөр эрхэлж, нийгмийн баялгийг бүтээх процесст оролцогчид, тэдгээрийн асрамжид байдаг гэр бүлийн нь хүмүүс, энэ бүлэгт байгаад өндөр насны тэтгэвэрт гарагчдыг нийгмийн «ажилчин» бүлэгт хамааруулна.

165. **Албан хаагч (сэхээтэн)**. Улс, олон нийтийн байгууллагад голчлон оюуны хөдөлмөр эрхлэгчид тэдгээрийн асрамжид байдаг гэр бүлийн нь хүмүүс, энэ бүлэгт бай-

гаад өндөр насны тэтгэвэрт гарагчдыг «албан хаагч (сэхээтэн)» гэнэ.

166. Хоршоолсон ард. Хөдөө аж ахуйн нэгдлийн гишүүд, нэгдлээс өндөр насны тэтгэвэрт гарагчид, тэдний асрамжид байдаг хүмүүсийн нийгмийн бүлгийг «хоршоолсон ард» гэнэ.

Хөдөө аж ахуйн нэгдлийн гишүүн биш, нэгдлийн үйлдвэрлэлийг шууд удирдан зохион байгуулдаг нэгдлээс цалинждаг малын эмч, зоотехникч, агрономч зэрэг хүмүүсийн нийгмийн бүлгийг «хоршоолсон ард» гэж нөхнө.

167. Бусад. Энэ зааврын 164—166-д заагдсанаас бусад хүмүүсийн нийгмийн бүлгийг «бусад» гэнэ.

168. 16 хүртэлх насны хүүхдүүд, 16-аас дээш насны боловч тодорхой шалтгаанаар бусдын асрамжид байдаг хүмүүсийн нийгмийн бүлгийг, өрхийн трэгүүлэгч буюу асран хамгаалагчийн нийгмийн бүлгийг дагуулж бичнэ.

169. Ерөнхий боловсролын сургууль төгсөөд шууд их, дээд, тусгай мэргэжлийн дунд, техник мэргэжлийн сургууль, курст суралцаж байгаа хүмүүсийн нийгмийн бүлгийг тэр хүний эцэг (эх), бусад асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн нийгмийн бүлгийг дагуулж бичнэ.

170. Ажиллаж байгаад сургууль, курст орж суралцагчид, тахир дутуугийн группэд байгаа хүмүүсийн нийгмийн бүлгийг оюутан, сурагч болох, группэд орохоос өмнө хамрагдаж байсан нийгмийн бүлгээр тодорхойлно.

171. Ямар нэгэн албан байгууллагын орон тоонд ажилладаггүй чөлөөт мэргэжлийн хүмүүс (зохиолч, зураач, хөгжимчин, барималчин гэх мэт)-ийг «албан хаагч» (сэхээтэн) гэж нөхнө.

АРВАННЭГДҮГЭЭР АСУУЛТ. Амьдралын (орлогын) эх сурвалж

172. Үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан байгууллага. Улс, олон нийтийн (хөдөө аж ахуйн нэгдлээс бусад) аль нэг байгууллагад ажил эрхэлдэг хүмүүсийн амьдралын (орлогын) эх сурвалжийг «үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан байгууллага» гэж нөхнө.

173. Хөдөө аж ахуйн нэгдэл. Хөдөө аж ахуйн нэгдэл, нэгдэл дундын үйлдвэр, хоршоололд ажил эрхэлж, цалин хөлсөө нэгдлээс авдаг бүх хүмүүсийн амьдралын (орлогын) эх сурвалжийг «хөдөө аж ахуйн нэгдэл» гэж нөхнө.

174. Өндөр насны тэтгэвэр авдаг боловч байнга ажил

эрхэлдэг хүмүүсийн амьдралын (орлогын) эх сурвалжийг одоо ажиллаж байгаа, мэргэжил дээшлүүлэх болон давтан сургууль, курст суралцагчид, хүүхэд асрах чөлөөтэй байгаа эмэгтэйчүүдийн амьдралын (орлогын) эх сурвалжийг ажиллаж байсан «үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан байгууллага», «хөдөө аж ахуйн нэгдэл»-ийн аль тохирохоор нь харуулна.

175. Өндөр насны тэтгэвэр. Өндөр насны тэтгэвэр авагчдын (өндөр насны тэтгэвэр авдаг боловч байнга ажил эрхэлдэг хүмүүс орохгүй) амьдралын (орлогын) эх сурвалжийг «өндөр насны тэтгэвэр» гэж нөхнө.

176. Стипенди. Их, дээд, тусгай мэргэжлийн дунд, ТМС-ийн өдрийн ангид суралцаж (орой, эчнээ салбарт суралцагчид орохгүй) стипенди авдаг хүмүүсийн амьдралын (орлогын) эх сурвалжийг «стипенди» гэж нөхнө.

177. Улсын бусад тэтгэвэр тэтгэмж. Улсын асрамжийн газарт асруулж сувилуулагчид, хүүхдийн асрамжийн газар, сургуульд хүмүүжиж буй хүүхэд, сурагчид, тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр, тэтгэвэр, тэтгэмж авагчдын амьдралын (орлогын) эх сурвалжийг «улсын бусад тэтгэвэр, тэтгэмж» гэж нөхнө.

178. Бусдын асрамж. Сургуулийн өмнөх насны хүүхэд, ЕБС-ийн сурагчид, ажил хөдөлмөр эрхэлдэггүй бусдын асрамжид байдаг, биеэ даасан амьдралын эх сурвалжгүй хүмүүсийн амьдралын (орлогын) эх сурвалжийг «бусдын асрамж» гэж нөхнө.

179. Амины туслах аж ахуй. Хувийн хөдөлмөр, амины туслах аж ахуй эрхэлдэг (нэгдлээс өндөр насны тэтгэвэр авдаггүй) хөдөлмөрийн нас хэтрэгчид, хувиараа үйлдвэрлэл эрхэлдэг хүмүүс тэдний гэр бүлийн ажилгүй 16-аас дээш настай хүмүүс бусад иргэдийн амьдралын эх сурвалжийг «амины туслах аж ахуй, хувийн хөдөлмөр» гэж нөхнө.

179а. Хөдөлмөрийн нөхөрлөл, хоршоололд ажилладаг, орлогынхоо ихэнхийг тэндээс авдаг бол амьдралын эх сурвалжийг «хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)»-гэж нөхнө. Гэхдээ үйлдвэр, аж ахуйн газар, байгууллагад ажилладаг, ажлын бус цагаар хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)-д давхар ажилладаг бол тэр хүний амьдралын эх сурвалжийг «үйлдвэр, аж ахуйн газар, байгууллага» гэж нөхнө.

180. Бусдад хөлсөөр ажиллагчид (хүүхэд асрагч, тогоч, үйлчлэгч гэх мэт), чөлөөт мэргэжлийн хүмүүс, орон

сууцаа хөлслүүлэх, хувийн хадгаламжийн орлого зэрэг эх сурвалжаар амьдардаг хүмүүсийн амьдралын эх сурвалжийг «бусад эх үүсвэр» гэж нөхнө.

АРВАН ХОЁР ДУГААР АСУУЛТ. Боловсрол

181. **Бүрэн дээд.** Дотоод, гадаадын их, дээд сургууль төгссөн хүмүүсийг «бүрэн дээд» боловсролтой гэж үзнэ. Багшийн дээд сургуулийг 1959 оноос өмнө төгсөөд давтан курст суралцаж төгссөн хүмүүсийг бүрэн дээд боловсролтойд тооцно.

182. **Бүрэн бус дээд.** Их, дээд сургуулиудад суралцах хугацааныхаа ихэнхийг суралцсан болон одоо суралцаж байгаа хүмүүс, оюутнууд, намын дээд сургуулийг 1966 оноос, Багшийн дээд сургуулийг 1959 оноос өмнө төгсөгчид, Марксизм-Ленинизмын оройн дээд сургууль, Дорно дахины хөдөлмөрчдийн их сургууль (КУТВ), Намын дээд сургуулийн дэргэдэх хоёр жилийн курс төгсөгчдийг бүрэн бус дээд боловсролтойд тооцно.

183. **Тусгай мэргэжлийн дунд.** Гадаад, дотоодын техникум, тусгай мэргэжлийн дунд сургууль, хөгжим бүжгийн дунд сургууль төгсөгчдийг «тусгай мэргэжлийн дунд» боловсролтойд тооцно.

184. Ерөнхий боловсролын сургууль, Хөдөлмөрчдийн ерөнхий боловсролын сургуулийн 10 дугаар анги төгсөгчдийг бүрэн дунд, 7 дугаар анги (хуучин системээр), 8 дугаар анги төгсөгчдийг **бүрэн бус дунд**, 4 дүгээр анги (хуучин системээр), 3 дугаар анги төгсөгчдийг **бага** боловсролтойд тооцно.

185. **Бичиг мэддэг, бичиг мэддэггүй** гэсэн асуултыг ямар нэгэн боловсролгүй 11-ээс дээш насны хүмүүс хариулна. Монголын шинэ, хуучин бичгийн аль нэгийг болон ямар нэг улсын бичгийг уншиж бичдэг байвал бичиг мэддэгт тооцно. Харин уншиж чаддаггүй бол бичиг мэддэггүй гэж үзнэ.

186. ЕБС-ийн 2, 3 дугаар ангид суралцаж байгаа хүүхдүүдийг «бичиг мэддэг» гэж хариулна.

187. ЕБС-ийн нэгдүгээр ангид суралцдаг, сургуульд ороогүй, оюуны хомсдолтой 9-өөс доош насны хүүхдүүд «боловсрол» гэдэг үзүүлэлтийг бөглөхгүй.

АРВАН ГУРАВДУГААР АСУУЛТ. Мэргэжил

188. Энэ асуултын хариултыг аль болохоор нарийн мэргэжлээр нь тодорхой бичнэ. **ЖИШЭЭ** нь: «Хэл утга зохиолын багш», «Тоо физикийн багш», «Мэс заслын их эмч», «Хүүхдийн их эмч», «Шүдний их эмч», «Төлөвлөгч-эдийн засагч», «Санхүү эдийн засагч», «Уул уурхайн инженер», «Дулааны инженер» гэж дипломд бичсэн мэргэжлээр нь бичих шаардлагатай. Харин «багш», «хүний их эмч», «эдийн засагч» «инженер» гэж бичиж болохгүй.

189. Харин тухайн хүн хэд хэдэн мэргэжилтэй бол дээд төвшингийн мэргэжлийг, ижил төвшингийнх бол ажиллаж байгаа мэргэжлээр нь авна.

АРВАН ДӨРӨВДҮГЭЭР АСУУЛТ. Гэрлэлтийн байдал

190. **Гэрлэсэн.** Гэрлэлтээ бүртгүүлсэн эсэхийг харгалзахгүйгээр тухайн хүн эхнэртэй (нөхөртэй) гэж хариулбал «гэрлэсэн» гэдгийн доогуур зурна.

ТАЙЛБАР. Гэрлэлтийн байдал гэсэн энэ асуултад 18-аас дээш насны хүмүүс хариулна.

Гэвч 18-аас доош насны хүмүүс гэрлэсэн тохиолдол байвал тэдгээр хүмүүсийн хувьд «гэрлэсэн» гэдгийг нэгэн адил зурна.

191. **Бэлбэсэн.** Эхнэр, нөхрийн аль нэг нь нас барсан дахин гэрлээгүй хүмүүсийн хувьд «бэлбэсэн» гэдгийн доогуур зурна.

192. **Салсан.** Гэр бүлээсээ салсан дахин гэрлээгүй хүмүүст «салсан» гэдгийн доогуур зурна.

193. **Огт гэрлээгүй.** Арван найм түүнээс дээш насны хүмүүс гэрлээгүй бол «огт гэрлээгүй» гэсний доогуур зурна.

АРВАН ТАВДУГААР АСУУЛТ. Төрүүлсэн хүүхдийн тоо

194. **Төрүүлсэн хүүхдийн тоо.** Энэ асуултад зөвхөн эмэгтэйчүүд хариулна. Амьд төрүүлсэн нийт хүүхдийн (хүүхдийн нас, хамт амьдардаг, тусдаа байдаг, нас барсныг харгалзахгүйгээр) тоог бичнэ. Төрүүлсэн хүүхдийн тоонд үрчлүүлсэн болон асрамжид өгсөн хүүхдээ оруулна.

Хүүхэд төрүүлээгүй 18 ба түүнээс дээш насны эмэг-

тэйчүүд тооллогын хуудасны энэ асуултын хариултад зураас тавина. Харин 18-аас доош настай эмэгтэй хүүхэд төрүүлсэн бол тоог бичнэ.

195. **Одоо энх тунх амьдарч байгаа.** Энэ асуултад төрүүлсэн нийт хүүхдүүдээс тооллогын үед амьд байгаагийг нь нас харгалзахгүйгээр сугалж бичнэ.

ЗУРГАА. Өрхийн хуудас бөглөх заавар

196. Тоологч, тухайн 1 сууц (гэр)-д хэдэн өрх амьдарч байгааг заавал тодруулж өрх бүрт тус тусад нь өрхийн хуудас нээнэ.

ТАЙЛБАР: Өрх үүсгэхгүйгээр хамт амьдарч байгаа дараах хүмүүсийн хувьд өрхийн хуудасны зөвхөн орон сууцны хэсгийг өрөөгөөр нь нөхнө. Үүнд:

а) гадаад, дотоодын их, дээд, тусгай мэргэжлийн дунд, ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байранд суудаг оюутан, сурагчид;

б) ажилчны нийтийн байранд ураг төрлийн холбоогүй нэг дор амьдарч буй хүмүүс.

197. Тоологч бүр тоолсон өрхөө дэс дараалан дугаарлана. Тоологчийн тоолсон өрхийн тоо сүүлчийн өрхөд нээсэн өрхийн хуудасны дугаартай тэнцүү байна.

198. **Тооллогын комисс, хэсгийн №.** Энэхүү зааврын 96 дугаар зүйлд заасныг баримтална.

199. **Аймаг (хот), сум (район, хороо).** Энэхүү зааврын 97, 101—102, 106 дугаар зүйлд заасныг баримтална.

200. **Өрхийн №.** Энэхүү зааврын 196, 197 дугаар зүйлийг баримтална.

ТАЙЛБАР: Өрхийн хуудас нь тооллогын хуудас нөхөхөөс өмнө бөглөгдөх учраас тооллогын хуудаст бичигдэх өрхийн дугаарыг өрхийн хуудаснаас шууд хуулж бичнэ. Иймд тооллого, өрхийн хуудсанд бичигдсэн өрхийн дугаарууд ижил байна.

201. **Өрхийн ам бүлийн тоо.** Ураг төрлийн болон гэр бүлийн холбоотой нэгдмэл төсөвтэй нэг орон байранд хамт амьдардаг хүмүүсийг тухйн өрхийн ам бүлд хамруулдаг. Гэтэл тооллогын үед тухйн өрх айлд өрхийн үндсэн гишүүдээс гадна өрхийн ам бүлд орохгүй садан төрөл, бусад хүмүүс амьдарч байхаас гадна, өрхийн ам бүлээс өөр

газар яваа (цэрэг, оюутан сурагчид, түр хугацагаар ява. сад) хүмүүс ч гарна.

«Өрхийн ам бүлийн тоо» гэсэн үзүүлэлтэд тухайн өрхийн ам бүлийн нийт гишүүдийн тоог бичнэ. Өрхийн ам бүлийн тоо, тухайн өрхөд тоологдсон хүн амын тоо болон байнга амьдардаг гишүүдийн тоотой тэнцүү биш байж болно.

ТАЙЛБАР: Өрхийн хуудасны «б» хэсэгт зөвхөн хамт амьдардаг ам бүлийн гишүүдийг бичнэ (гэр бүлээсээ тусдаа байгаа цэрэг, оюутан сурагч нь байгаа газартаа тоологдох болно).

202. Ажил эрхэлдэг. Энэ асуултад тухайн өрхийн ам бүлээс улс, хоршоолол, олон нийтийн аль нэгэн байгууллагад тодорхой жил эрхэлж байгаа хүмүүсийн тоог сугалж бичнэ.

203. 0—16 хүртэл насны хүүхэд. Энэ асуултад тухайн өрхийн ам бүлийн тооноос 0—16 хүртэл (15 нас 12 сар 30 хоногоос доош) насны хүүхдийн тоог сугалж бичнэ. Хүүхдийг зөвхөн насаар нь ангилж байгааг тоологч нар анхаарах хэрэгтэй. Иймд хөдөлмөрийн нас хүрээгүй боловч ажил эрхэлдэг хүүхдүүд өрхийн ам бүлийн тоонд ороод түүнээсээ ажил эрхэлдэг ба 0—16 хүртэл насны хүүхэд гэж 2 удаа сугарч байгааг анхаарах хэрэгтэй.

204. Хаяг. Тухайн өрх тооллогын үед хот, хот маягийн суурин, сум (хороо)-ын төв, бригад, хэсгийн төв, хөдөөгийн чухам алинд байгааг тодорхойлж зурна. Өрхийн гишүүдийн тооллогын хуудасны хаяг, энэ маягтай тохирч байна.

205. Овог нэр (энэ зааврын 98), **нас** (энэ зааврын 114—116), **эрэгтэй, эмэгтэй** (энэ зааврын 113), **байнга суудаг, түр суугаа, түр эзгүй** (энэ зааврын 108—111), **нийгмийн бүлэг** (энэ зааврын 163—171), **гэрлэлтийн байдал** (энэ зааврын 190—193), **эрхэлдэг ажил** (энэ зааврын 144—156), **өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болох** (энэ зааврын 107) гэсэн үзүүлэлтийг нөхөхдөө энэ зааврыг баримтална.

ТАЙЛБАР: Тооллогын хуудсыг нөхөх үед асуулыг хариултын доогуур зурдаг бол өрхийн хуудсыг нөхөхдөө хүснэгтийн «өгүүлэхүүн»-д байгаа асуулыг хариулыг шифрийн хамт зориулалтын

зайнд бичдэгээр ялгаатай (маягтад өгсөн загварыг үз).

206. Өрхийн хуудсанд бичигдсэн бүх хүнд тооллогын хуудас нөхнө. Учир нь энэ зааврын 201-д бичигдсэн тайлбарын дагуу өрхийн хуудсанд зөвхөн хамт амьдардаг хүмүүсийг бичих юм.

207. Өрхийн ам бүлийн тоо, үүнээс ажил эрхэлдэг, 0—16 хүртэл насны хүүхэд гэсэн үзүүлэлтүүдийг (өрхийн ам бүлийн нийт гишүүдийг өрхийн хуудсанд бичсэний дараа) одоо уг өрхөд байхгүй боловч ам бүлд нь ордог хүмүүсийг асууж тодруулах журмаар нөхнө.

Орон сууцны асуулт нөхөх талаар

208. Тоологч нар, орон сууцны холбогдолтой асуултыг нөхөхдөө тухайн сууц (байшин гэрт)-д хэдэн өрх айл амьдран сууж байгааг тодруулсан байвал зохино. Хэрэв нэг сууц (гэр)-д хоёр буюу түүнээс дээш өрх амьдардаг бол уг сууц (гэр)-д амьдардаг өрхүүд хамтран эзэмших ордер гэрээтэй, эсвэл нэг нь эзэмшиж нөгөө нь хувийн журмаар сууж байгааг урьдчилан мэдсэн байх шаардлагатай.

209. Тоологчид тухайн нэг өрх, амины байшин, гэр аль алинтай нь юмуу эсвэл улс, хоршооллын байгууллагын байшин (гэр)-д суугаад мөн амины гэртэй тохиолдолд байшин, гэр 2-ын чухам алинд нь амьдардгийг эхлээд тодруулсны дараа орон сууцны байшин, гэрийн аль тохирохыг нөхнө. Харин нэг өрх, орон сууц, гэр байшин хоёулантай байж тооллогын үед хуудасны а) байшин, б) гэр хэсгийг хоёулангийг нь нөхөж, оршин суугчдын тоо гэсэн асуултад тэдгээрт амьдран суугчдын тоог давхардуулахгүйгээр тус тусад нь сууж байгаа хүнээр нь нөхнө.

210. Бусдын сууц (байшин, гэрт)-д өөр өрхтэй хамт амьдардаг «ганц бие», «гэр бүлээсээ тусдаа», хүмүүсийг тусгай өрх гэж үзэхгүй, тухайн өрхийн байнга суугчдын тоонд оруулна.

211. Гадаад орнуудад болон өөр газар явсан айлын сууцанд түр сууж байгаа өрх, хүмүүсийг тухайн сууцыг эзэмшигчээр тоолно.

212. **Сууцны төрөл.** Орон сууцыг төрлийн хувьд бие даасан тусгай сууц, бие даасан тусгай сууцны хэсэг, нийтийн байр, оюутан сурагчдын дотуур байр гэж 4 ангилна;

а) **бие даасан тусгай сууц.** Бүтэц хийц, зохион байгуулалтын хувьд өрх айл суухад зориулан тохижуулсан нэг буюу хэд хэдэн өрөө тасалгаатай байрыг «бие даасан тусгай сууц» гэж үзнэ;

б) **бие даасан тусгай сууцны хэсэг.** Орон сууц ашиглалтын байгууллага, үйлдвэр, албан газрууд нэг өрх (айл) суух зориулалттай сууцыг хоёр өрх айлд эзэмшүүлэхээр тус тусад нь гэрээ ордер олгосон, мөн амины сууцны нэг байшингийн өрөөнүүдийг хоёр ба түүнээс дээш өрх айл хамт эзэмшин сууж байвал, уг сууцыг «бие даасан тусгай сууцны хэсэг» гэж үзнэ.

Бие даасан тусгай сууцанд 2 ба түүнээс дээш өрх амьдарч байгаа тохиолдолд (орон сууц ашиглалтын байгууллага, үйлдвэр, аж ахуйн газар байгууллагын зөвшөөрөлтэй эсэхийг харгалзахгүйгээр) тэр сууцыг эзэмшигч нэгээс бусад өрхүүд нь бие даасан тусгай сууцны хэсэгт амьдардаг гэж үзнэ.

Тооллогод орон сууцны хангамж, нөхцөлийг судлахын тулд «бие даасан сууцны хэсэг» гэсэн үзүүлэлтийг нэмж оруулсан юм. Тооллогын материалыг боловсруулахдаа «бие даасан тусгай сууц», «бие даасан тусгай сууцны хэсэг» хоёрыг ялгахын тулд «сууцны доторх өрхийн дараалал» гэсэн асуулт орууллаа.

ТАЙЛБАР: Тоологч нар нэг сууцанд хамт амьдардаг өрхүүд 1, 2, 3 гэж дугаартай байгаа нь сууц эзэмшихэд ямар ч холбогдолгүй гэдгийг сайтар ойлгуулж ямар өрхийг 1-д бичихийг зөвхөн тэдний сайн дурын үндсэн дээр шийдвэрлэнэ. Өөрсдөө шийдвэрлэж чадахгүй тохиолдолд тоологч аль нэг өрхийг сонгож бичнэ.

1 гэж бичсэн өрхийн тооллогын хуудсанд тухайн сууц, амины байшингийн өрөөний тоо, ашигтай ба сууцны талбайн хэмжээ, сууж байгаа бүх өрх, байнга суугчдын тоо, төхөөрөмжлөгдсөн байдлыг сууц, байшингийн нийт хэмжээгээр бичнэ. Харин 2, 3, 4 гэх мэт бичсэн өрхийн хувьд орон сууцны төрлийг нь «Бие даасан тусгай сууцны хэсэг» гэж үзэж, өрхийн хуудсанд нь орон сууцны холбогдолтой үзүүлэлтийг нөхөхдөө зөвхөн тэр өрхийн эзэмшдэг өрөөний тоо, сууцны талбайн хэмжээ (ашигтай талбайг

сууцны талбайтай тэнцүү авна) өөрийн нь ам бүлийн гишүүдийн тоог бичих бөгөөд төхөөрөмжлөгдсөн байдал нь нэг гэж бичигдсэн өрхийнхтэй адилхан байна;

в) **нийтийн байр**. Үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан байгууллагын ажилчин, албан хаагчдын нийтээр суухад зориулан төхөөрөмжлөгдсөн байрыг «Нийтийн байр» гэж үзнэ;

г) **оюутан сурагчдын доогуур байр**. Их, дээд, тусгай мэргэжлийн дунд, техник мэргэжлийн болон ерөнхий боловсролын сургуулиудын оюутан сурагчид нийтээр суухад зориулан төхөөрөмжлөгдсөн байрыг «оюутан сурагчдын дотуур байр» гэж үзнэ.

213. Байшингийн өмчийн хэлбэр. Байшинг өмчийн хэлбэрийн хувьд улсын, ХАА-н нэгдэл, нэгдэл дундын хоршооллын, хувь нийлүүлсэн байгууллагын (Улаанбаатар төмөр зам гэх мэт), хоршооллын, өөрийн хөрөнгөөр барьсан амины, зээлийн хөрөнгөөр барьсан амины гэж ангилна.

а) **улсын**. Улс, олон нийтийн байгууллагын (яам, тусгай газар, үйлдвэр, албан байгууллага, сангийн аж ахуй зэрэг) мэдэлд байгаа (улсын өмч) орон сууцыг «Улсын орон сууц» гэж үзнэ;

б) **ХАА-н нэгдэл, нэгдэл дундын хоршооллын**. Хөдөө аж ахуйн нэгдэл, нэгдэл дундын хоршооллын өмчид байгаа орон сууцыг «нэгдэл, нэгдэл дундын хоршооллын орон сууц» гэж үзнэ;

в) **хувь нийлүүлсэн байгууллагын**. Төмөр зам, Совмонголцветмет нэгдэл гэх мэт хоёр улсын хувь нийлүүлсэн байгууллагын өмчид байгаа сууцыг «хувь нийлүүлсэн байгууллагын орон сууц» гэж үзнэ;

г) **хоршооллын**. Улаанбаатар хотын «Багш», «Энэрэл» гэх мэт хувь хүмүүс хоршооллон эзэмшдэг сууцыг «хоршооллын орон сууц» гэж үзнэ;

д) **амины сууцыг өөрийн хөрөнгөөр, зээлийн хөрөнгөөр барьсан** гэж 2 ангилж нөхнө.

Хувь хүмүүс өөрсдийн хүч хөрөнгөөр барьсан сууцыг «өөрийн хөрөнгөөр», банкны байгууллагаас зээл авч барьсан амины сууцыг «зээлийн хөрөнгөөр барьсан амины байшин» гэнэ.

214. Сууц (гэр)-ны доторх өрхийн дараалал. 1 сууц (гэр)-д хоёр буюу түүнээс дээш өрх хамт амьдарч байгаа нөхцөлд эдгээр өрхүүдийг сууцны дотор 1, 2, 3 гэх мэтээр дэс дараалан дугаарлана. Аль өрхийг 1 дүгээр өрх гэж би-

чихийг өрхүүд өөрсдөө тодорхойлно. Тухайн өрхүүдэд өгсөн дугаарыг (1, 2, 3 гэх мэт) сууц (гэр)-ны доторх өрхийн дараалал гэсэн үзүүдэлтийн ар талд байгаа нүхэнд бичсэн байна. Энэ дугаар нь зөвхөн тэр сууц (гэр)-д амьдардаг өрхийн дэс дараалал учир тоолсон өрхийн дугаараас ялгаатай гэдгийг тоологч нар анхаарвал зохино.

1 гэж бичигдсэн өрхийн хувьд орон сууцныг «бие даасан тусгай сууц» (хамтран эзэмшдэг ч байсан) гэж үзнэ. (Энэ зааврын 212 дугаар зүйлийн 6 хэсгийн тайлбар, 215-дугаар зүйл).

215. Нэг сууц (гэр)-д хоёр буюу түүнээс дээш өрх байгаа тохиолдолд өрөөний тоо, ашигтай ба сууцны талбайн хэмжээ, төхөөрөмжлөгдсөн байдал, сууж байгаа өрх, байнга суугчдын тоог 1-д бичигдсэн өрхийн хуудсанд тухайн сууц, байшин, гэрийн нийт дүнгээр нь бусад (2, 3 дахь) өрхийн хуудсанд зөвхөн тэр өрхийн эзэмшиж байгаа өрөөний тоо, сууцны талбайн (ашигтай талбайг сууцны талбайтай тэнцүүгээр авна) хэмжээ, байнга суугчдын тоог тус тусад нь сугалж бичнэ.

216. Сууцны нэг байшин (гэр)-д хамт амьдардаг өрхүүдэд сууцны төрөл, байшингийн өмчийн хэлбэр, төхөөрөмжлөгдсөн байдал гэсэн үзүүдэлтүүд адилхан байна.

217. **Өрөөний тоо.** Тухайн сууцны өрөөний тоог зөвхөн тоо (1, 2, 3, 4 гэх мэт)-гоор энэ зааврын 212 дугаар зүйлийн 6 хэсгийн тайлбар, 215 дугаар зүйлд заасныг баримталж бичнэ.

218. **Ашигтай талбай.** Орон сууцны ашигтай талбай нь сууцны талбай (амралт, зочин, ажлын өрөө) дээр туслах өрөө тасалгаа (коридор, гал тогоо, онгоц шүршүүр, агуулах, ариун цэврийн өрөө зэрэг)-нуудын талбайн хэмжээг нэмсэнтэй тэнцүү байна. 1-д бичигдсэн өрхийн хувьд ашигтай талбайг нийт сууцны хэмжээгээр гаргаж бичих ба бусад өрхийн хувьд зөвхөн эзэмшдэг өрөөний сууцны талбайн хэмжээг бичнэ.

219. **Сууцны талбай.** Орон сууцны амралт, зочин, ажлын өрөөнүүдийн талбайн нийлбэрийг «Сууцны талбай» гэнэ. 1-д бичигдсэн өрхийн хувьд сууцны талбайг нийт сууцны хэмжээгээр гаргаж бичих ба бусад өрхийн хувьд зөвхөн эзэмшдэг өрөөний талбайн хэмжээг бичнэ.

220. Орон сууц эзэмшигч, өрөөний ашигтай болон сууцны талбайн хэмжээг мэдэхгүй бол тоологч нар орон сууцны гэрээнээс тодруулах буюу өөрсдөө хэмжиж тогтооно.

221. **Сууж буй өрхийн тоо.** 1-д бичигдсэн өрхийн хувьд тухайн байшин, гэрт амьдран сууж байгаа нийт өрхийн тоо, бусад өрхийн хувьд 1 гэж байна.

222. **Байнга суугчдын тоо.** 1-д бичигдсэн өрхийн хувьд тухайн байшин гэрт тогтмол амьдран суудаг хүний тоо, бусад өрхийн хувьд зөвхөн тэр өрхийн байнга суудаг гишүүдийн тоог бичнэ.

Төхөөрөмжлөгдсөн байдал

223. **Халаалт.** Орон сууцны халаалтыг эх үүсвэрийн хувьд «төвлөрсөн», «төвлөрсөн бус», «ердийн» халаалттай гэж 3 ангилна:

а) **төвлөрсөн халаалттай.** Дулааны цахилгаан станц болон аж үйлдвэрийн газрын уурын зуухтай холбогдсон халаалтын систем бүхий сууцыг «төвлөрсөн халаалттай» гэж үзнэ;

б) **төвлөрсөн бус халаалттай.** Тусгайлан баригдсан уурын зуухтай холбогдсон халаалтын систем бүхий сууцыг «төвлөрсөн бус халаалттай» гэж үзнэ;

в) **ердийн халаалттай.** Ердийн зуух, пийшинтэй сууцыг «ердийн халаалттай» гэж үзнэ.

Дээрх гурван төрлийн халаалтын системээс аль тохирох нэгийг олж түүний ард байгаа шифрийг дугуйлж тэмдэглэсэн байна.

224. **Ус түгээгүүр.** Тухайн сууц халуун, хүйтэн устай, зөвхөн хүйтэн устай, байшингийн дотор нийтийн зориулалттай халуун, хүйтэн (зөвхөн хүйтэн устай байж болно) устай, эсвэл байшингийн гадна (худгаас гараар зөөдөг, зөөврийн усаар хангагддаг) аль нь болохыг тодруулж зурна.

225. **Бохир усны татуурга.** Тухайн сууц, сууц дотроо, байшингийн дотор нийтийн юмуу байшингийн гадна бохир усны татуургатай аль нь болохыг тодруулж тохирох хариултын ар талд байгаа шифрийг дугуйлж зурна.

226. **Гал тогооны өрөө.** Гал тогооны тусгай ба нийтийн өрөөтэй юмуу гал тогооны өрөөгүй гэсэн 3 хариултаас аль тохирохыг олж, ард талд байгаа шифрийг дугуйлж зурна.

227. **Онгоц шүршүүрийн өрөө.** Онгоц шүршүүрийн өрөөтэй, өрөөгүй, байшингийн дотор нийтийн өрөөтэй аль нь болохыг тодруулж хариултын ар талд байгаа шифрийг дугуйлж зурна.

228. **Хог дамжуулах хоолой.** Байшин хог дамжуулах

хоолойтой, хоолойгүй аль нь болохыг тодруулж хариултын ар талд байгаа цифрийг дугуйлж зурна.

229. **Цахилгаан.** Тухайн сууц цахилгаан гэрэлтэй, гэрэлгүй, зуух (пийшин)-тэй, зуух (пийшин)-гүй, байшин цахилгаан шаттай, шатгүй гэдгийг тогтоож хариултын ар талд байгаа шифрүүдийг дугуйлж зурна.

Цахилгаан хангамжтай боловч тооллогын үед түр тасалсан, цахилгаан зуух, шаттай боловч ажилгүй, эвдэрсэн, засварт байгаа тохиолдолд цахилгаан гэрэлтэй, цахилгаан зуухтай, цахилгаан шаттай гэж үзнэ.

б) гэр

230. **Гэрийн доторх өрхийн дараалал** гэсэн үзүүлэлтийг энэ зааврын 214 дүгээр зүйлд заасны дагуу нөхнө. Гэрт дангаараа нэг өрх байвал «гэрийн доторх өрхийн дараалал» гэсэн үзүүлэлтэд 1 гэж заавал бичнэ. Зарим тохиолдолд 1 өрх 2 гэрт амьдрах нь бий. Ийм тохиолдолд 2 өрх гэж үзэж тус тусад нь өрхийн хуудас нээж, орон сууцны үзүүлэлтийг нөхнө.

231. Айл өрхийн амьдран суугаа гэрийг «улсын», «нэгдлийн», «амины» гэж ялгаж тус тусад нь тоолно:

а) **улсын гэрт** улс, олон нийтийн байгууллагын (яам, тусгай газар, үйлдвэр, албан байгууллага, сангийн аж ахуй зэрэг) мэдэлд байдаг (улсын өмч) дээрх бйгууллагуудаас ажилчин, албан хаагчид бусад хүмүүсийн авч хэрэглэж байгаа гэрүүдийг хамруулна;

б) **нэгдлийн гэрт** хөдөө аж ахуйн нэгдэл, нэгдэл дундын хоршооллын өмчид байдаг, нэгдэл, хоршооллын гишүүд, ажилчин, албан хаагчид, бусад хүмүүс авч хэрэглэж байгаа гэрүүдийг хамруулна;

в) **амины гэрт** хувь хүмүүсийн амины өмчид байдаг гэрүүдийг хамруулна;

г) **отрын гэрт** малчдын отор хийхэд зориулагдсан, ашиглагдаж байгаа гэрийг асууж зөвхөн тоогоор нь нөхнө.

232. **Гэрийн тоо** гэсэн үзүүлэлтэд тухайн айл өрхийн эзэмшиж байгаа гэрийн тоог (1, 2 гэх мэтээр) бичнэ. Хэрэв нэг өмчид хамрагдах өөр өөр ханатай 2 гэртэй бол ханын тоог нь дунджаар (бүхэл тоогоор) авч гэрийн тоог нь 2 гэж нөхнө. **ЖИШЭЭ** нь: ижил өмчийн 5 ба 6 ханатай 2 гэртэй бол 1—3 дугаар мөрөнд аль тохирох өмчийн дараа бичиж гэрийн тоог «2», ханын тоог 5 гэж нөхнө.

233. **Суудаг өрх, байнга суугчдын тоо.** 1 дүгээр өр-

хийн хувьд тухайн гэрт амьдардаг бүх өрх, байнга суугчдын нийт тоог нэмж суудаг өрх, байнга суугчдын тоог нөхнө. Бусад өрхийн хувьд өрхийн тоо «1», байнга суугчид нь зөвхөн тэр өрхийн гишүүдээс байнга суугчдын тоотой тэнцүү байна.

234. Цахилгаан гэрэлтэй гэдэг асуултад «бий-1», «үгүй-0» гэж бичнэ.

в) зуслангийн байшин

235. Айл өрх бүрээс тоологч нар зуслангийн байшинтай эсэхийг заавал асууж холбогдох үзүүлэлтийг нөхсөн байна.

236. «Тоо» гэсэн үзүүлэлтэд зуслангийн байшингийн тоог (1, 2 гэх мэт) бичнэ. Хот, суурин газарт амьдардаг айл өрхийн хашаанд байдаг, дулаан улиралд суудаг байшинг зуслангийн байшинд тооцохгүй.

237. **Ашигтай талбай.** Зуслангийн сууцны нийт талбайг ашигтай талбай гэсэн үзүүлэлтэд нөхсөн байна.

238. **Суудаг өрхийн** тоо гэсэн үзүүлэлтэд зуны улиралд тухайн зуслангийн сууцанд амьдардаг өрх айлын тоог бичнэ.

ДОЛОО. БНМАУ-ын хүн амын 1989 оны тооллогын урьдчилсан дүнг гаргах заавар

239. Сум, хороо, орон нутгийн хотын тооллогын комисс бүр хүн амын 1989 оны тооллогын урьдчилсан дүнг маягт УД-1, 2, 3, 4, СУД-1-ээр тус бүрийг 3 хувь гаргаж, 1 хувийг өөртөө авч, 2 хувийг аймаг, хотын хүн ам, орон сууцны тооллогын орон тооны бус түр товчоонд тооллогын материалын (тооллогын хуудас, өрхийн хуудас, шалгалтын хуудас, хөдөлмөрийн насны хөдөлмөрийн чадвартай хүн амаас нийгмийн зохион байгуулалттай хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа хүний судалгааны хуудас, эмэгтэйчүүдийн судалгааны хуудас, тооллогын ажилтны анкет) хамт бие хүнээр хүргүүлж тушаана.

240. Аймаг, хотын хүн ам, орон сууцны тооллогын орон тооны бус түр товчоо, сум, хороо, район, орон нутгийн хотуудын тооллогын комиссоос хүлээж авсан урьдчилсан дүнг аймаг, хотын хэмжээгээр 2 хувь нэгтгэж, 1 хувийг өөртөө авч 1 хувийг Төлөвлөгөө, эдийн засгийн улсын хорооны Хүн амын тооллогын тасагт, сум, хороо, район, орон нутгийн хотуудаас гаргаж ирүүлсэн урьдчилсан дүн (УД-1, 2, 3, 4, СУД-1), тооллогын материалын хамт бие хүнээр хүргүүлж, хүлээлгэн өгнө.

241. Аймаг, хот сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комиссууд хүн амын 1989 оны тооллогын урьдчилсан дүнг гаргах, хүлээлгэн өгөхдөө дараах графикийг баримтлана. Үүнд:

	Урьдчилсан дүнг гаргах хугацаа	Аймаг, хотын тооллогын түр товчоонд хүлээлгэн өгөх хугацаа	ТЭЗУХ-ны хүн амын тооллогын тасагт хүлээлгэн өгөх хугацаа
1. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотын тооллогын комисс	1 дүгээр сарын 12—15	1 дүгээр сарын 16—20	
2. Аймаг, хотын тооллогын комисс	1 дүгээр сарын 21—25	—	1 дүгээр сарын 26-наас 2 дугаар сарын 5

7. 1. Хүн амын тоог урьдчилсан дүмгийн маягт УД-1-ээр гаргах заавар

242. Аймаг, хот, сум, хороо, район, орон нутгийн хөтүүд өөрийн тоологдсон хүн амын тоог урьдчилсан дүмгийн маягт УД-1-ээр:

- Бүгд;
- Хотын;
- Хөдөөгийн хүн ам гэж 3 хүснэгтээр гаргана.

243. Тооллогын хуудасны хоёрдугаар асуултад «байнга суудаг» (энэ зааврын 109 дүгээрт заасан хүмүүс), «түр суугаа» (энэ зааврын 111 дүгээрт заасан хүмүүс) гэж хариулсан эрэгтэй хүний тоог 6 дугаар, эмэгтэй хүний тоог 11 дүгээр багананд нас бүрээр тоолж бичнэ.

244. Тооллогын хуудасны хоёрдугаар асуултад зөвхөн «түр суугаа» гэж хариулсан эрэгтэй хүний тоог 7 дугаар, эмэгтэй хүний тоог 12 дугаар багананд нас бүрээр тоолж бичнэ.

245. Тооллогын хуудасны хоёрдугаар асуултад «байнга суудаг», «түр эзгүй» гэж хариулсан эрэгтэй хүний тоог

8 дугаар, эмэгтэй хүний тоог 13 дугаар багананд нас бүрээр тоолж бичнэ.

246. Тооллогын хуудасны хоёрдугаар асуултад зөвхөн «түр эзгүй» гэж хариулсан эрэгтэй хүний тоог 9 дүгээр, эмэгтэй хүний тоог 14 дүгээр багананд нас бүрээр тоолж бичнэ.

247. Тооллогын хуудасны зургаадугаар асуултад (аль улсын харьяат) «Монгол» гэж хариулсан байнга суудаг (тооллогын хуудасны хоёрдугаар асуултад «байнга суудаг», «түр эзгүй» гэж хариулсан) хүмүүсийн дотроос эрэгтэй хүний тоог 10 дугаар, эмэгтэй хүний тоог 15 дугаар багананд тоолж бичнэ.

248. Хүснэгтийн насны бүлгийн дүн (0—4,5—9.. гэх мэт), бүгд дүн (1, 2, 3, 4, 5 дугаар багана), хүн амын нийт тоо (86 дугаар мөрийн дүн) сум, хороо, район, орон нутгийн бүгд дүн (хот, хөдөөгийн нийлбэр)-г гаргаж, тооллогын хуудасныхаа тоотой тулгаж шалгана.

7. 2. Хүн амын нийгмийн бүлэг, боловсрол, харьяаллын байдал, өрхийн тоог урьдчилсан дүнгийн маягт УД-2-оор гаргах заавар

249. **Нийгмийн бүлэг.** Тооллогын хуудасны аравдугаар асуултын (нийгмийн бүлэг) хариултыг үндэслэн гаргана. 1, 2, 3, 4, 5, 6-дугаар баганын дүнгүүд нь (5 дугаар мөр) урьдчилсан дүнгийн маягт УД-1-ийн «бүгд» хүснэгтийн харгалзах баганын (1, 6, 11, 3, 8, 13) дүнгүүдтэй тохирч байна.

250. **Гэрлэлтийн байдал.** Тооллогын хуудасны дөрөвдүгээр асуулт (нас) арвандөрөвдүгээр асуултын (гэрлэлтийн байдал) хариултыг үндэслэн байнга суудаг (хоёрдугаар асуултад байнга суудаг, түр эзгүй гэж хариулсан) хүн амаар гаргана.

251. **Боловсрол.** Тооллогын хуудасны арван хоёрдугаар асуултын (боловсрол) хариултыг үндэслэн хүн амыг хот, хөдөө дотор нь эрэгтэй, эмэгтэйгээр нь ангилж байнга суудаг хүн амаар гаргана.

ТАЙЛАГА: Энэ зааврын 187 дугаар зүйлд заасан хүүхдүүд боловсрол гэдэг үзүүлэлтийг бөглөхгүй учир дүнд орохгүй.

252. **Өрхийн тоо.** Өрхийн хуудасны (маягт ХАТ-2) өрхийн ам бүлийн тоо гэсэн үзүүлэлтийг үндэслэн өрхийг

хот, хөдөөгөөр ангилж, ам бүлийнх нь тоогоор бүлэглэж гаргана.

253. **Улсын харьяалал.** Тооллогын хуудасны зургаадугаар асуултын (аль улсын харьяат) хариултыг үндэслэн бэлэн хүн ам (байнга суудаг, түр суугаа хүмүүсийн тооны нийлбэр), байнга хүн ам (байнга суудаг, түр эзгүй хүмүүсийн тооны нийлбэр)-аар ангилж гаргана.

254. БНМАУ-ын харьяат байнга суудаг хүний тоо (27 дугаар мөрийн 2 дугаар багана), бэлэн байгаа ба байнга суудаг хүн амын дүн (31 дүгээр мөрийн 1, 2 дугаар баганын тоо) нь урьдчилсан дүнгийн маягт УД-1-ээр гарсан дүн (хот, хөдөөг нэмж гаргасан сум, хороо, орон нутгийн хотын бүгд дүнгийн 86 дугаар мөрийн харгалзан 5, 1, 3 дугаар баганын дүн)-тэй тохирч байна.

7. 3. Хүн амын ажил эрхлэлтийг урьдчилсан дүнгийн маягт УД-3-аар гаргах заавар

255. Энэ маягтаар зөвхөн байнга суудаг хүн амын ажил эрхлэлтийн байдлыг гаргана. Тооллогын хуудасны 3, 4, 7, 8, 11 дүгээр асуултын (эрэгтэй, эмэгтэй, нас, ажилладаг байгууллага, эрхэлдэг ажил, амьдралын эх сурвалж) хариултыг үндэслэн бүгд дүнг дотор нь хот, хөдөө, эрэгтэй, эмэгтэйгээр нь ангилан нас, улс ардын аж ахуйн салбараар бүлэглэж гаргана.

256. Байгууллагыг (зарим тохиолдолд тодорхой ажил эрхлэлт) улс ардын аж ахуйн зохих салбарт оруулахдаа статистикийн төв газраас (хуучин нэрээр) 1987 онд баталсан хөдөлмөрийн нөөцийн балансыг зохиох зааврыг баримтлана.

Амины туслах аж ахуйдаа ажиллагчдыг хөдөө аж ахуйн салбарт, хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)-д ажиллагчдыг эрхэлдэг хөдөлмөрийн шинжээр нь аль тохирох улс ардын аж ахуйн салбарт оруулна.

Түр хугацаагаар өөр газарт албан үүрэг гүйцэтгэж байгаа зарим хүмүүс, захиргааны чөлөөтэй, ээлжийн амралттай, хөдөлмөрийн чадвар түр алдсан хүмүүс, жирэмсний ба төрсний дараах амралттай, хүүхдээ асрахаар чөлөөтэй байгаа эхчүүд, өөр ажилд шилжихээр ажлаасаа чөлөөлөгдөөд түр ажилгүй байгаа, жижиг танхайн хэргээр 30 хүртэл хоногоор баривчлагдсан хүмүүсийг ажил эрхлээгүй гэж үзэхгүй урьд өмнө нь хийж байсан ажлыг нь харгалзан зохих улс ардын аж ахуйн салбаруудад нь оруулна.

Харин хөдөлмөрийн насны хөдөлмөрийн чадвартай хүн амаас нийгмийн зохион байгуулалттай хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа хүмүүс, хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг гар урчууд, чөлөөт мэргэжлийн хүмүүс, бусдад хөлсөөр ажил хийгчдийг тодорхой ажил эрхэлдэггүй гэдэгт оруулна.

7. 4. Сум, хороо, район, орон нутгийн хотын хүн амын тоог урьдчилсан дүнгийн маягт УД-4-өөр гаргах заавар

257. Тооллогын хуудасны хаягийн хэсэг (хотын хаяг, хөдөөгийн хаяг) болон 2,3 дугаар асуултын (байнга суудаг, түр эзгүй, эрэгтэй эмэгтэй) хариултыг үндэслэн зөвхөн байнга суудаг (байнга суудаг, түр эзгүй байгаа хүмүүсийн нийлбэр) хүн амаар гаргана.

258. Маягтын «а» хэсэгт сум (хороо)-ын (хөдөөгийн хаяг-2 гэж зурсан) хүн амыг, «б» хэсэгт хот, хот маягийн суурингийн (энэ зааврын 4 дүгээр хавсралтыг баримтлан хотын хаяг-1 гэж зурсан) хүн амыг ялгаж гаргана.

259. Сумын нэрийг БНМАУ-ын АИХТ-ийн зарлигаар баталснаар бичнэ.

260. Тооллогын хуудасны «хөдөөгийн хаяг» хэсэгт сум (хороо)-ын төвд, бригад, хэсэг, фермийн төвд, хөдөөд гэдгийн зурагдсан байдлаар ялгаж, эрэгтэй, эмэгтэйгээр нь тоолж бичнэ.

7. 5. Амины байшин, гэр, зуслангийн байшингийн тоог урьдчилсан дүнгийн маягт СУД-1-ээр гаргах заавар

261. Амины байшин, гэр, зуслангийн байшингийн урьдчилсан тоог өрхийн хуудас (маягт ХАТ-2)-ны орон сууцны үзүүлэлтүүдийн хариултыг үндэслэн гаргана.

262. Өвлийн байшин. Өрхийн хуудасны орон сууцны асуултын «А» хэсгийн (байшин-1) «сууцны доторх өрхийн дараалал» гэсэн асуултад «1», «байшингийн өмчийн хэлбэр» гэсэн асуултад «5» ба «6» гэж хариулсан өрхүүдийн орон сууцны байшингийн тоог өрөөний тоогоор нь бүлэглэж тоолоод ашигтай ба сууцны талбайн хэмжээ, сууж буй өрх, байнга суугчдын тоог нэмж гаргана.

263. Гэр. Өрхийн хуудасны орон сууцны асуултын «Б» хэсгийн (Гэр-2) «гэрийн доторх өрхийн дараалал» гэсэн асуултад 1, гэрийн өмчийн хэлбэрийг «амины» (03 дугаар мөр) гэж хариулсан өрхүүдийн гэрийн тоог ханын тоо-

гоор нь бүлэглэж тоолоод, сууж буй өрх, байнга суугчдын тоог нь нэмж гаргана.

Харин маягт ХАГ-2-ын гэрийн хэсгийн отрын гэр (4 мөр)-ийн тоог нэмж 10 дугаар мөрийн «бүгд» баганад бичнэ. Энэ дүн нь гэр-бүгд гэсэн 6 дугаар мөрийн дүнд орохгүй.

264. **Зуслангийн байшин.** Өрхийн хуудасны орон сууц-асуултын «В» хэсгийн (зуслангийн байшин-3) асуултад хариулсан бүх өрхийн хувьд зуслангийн байшингийн тоо, ашигтай талбайн хэмжээ, суудаг өрхийн тоог шууд нэмж гаргана.

ТӨЛӨВЛӨГӨӨ, ЭДНИЙН ЗАСГИЙН УЛСЫН ХОРООНЫ ХҮН АМЫН ТООЛЛОГЫН ТАСАГ

ХҮН АМЫН ТООЛЛОГЫН ХУУДАСНЫ НӨХӨЛТИЙН ҮНЭН ЗӨВИЙГ ШАЛГАХАД АНХААРАХ ЗАРИМ ЗҮЙЛ

1. Тооллогын хуудасны асуулт бүр (эрэгтэйчүүдэд 15 дугаар асуултаас бусад) хариулагдсан байх ёстой.

2. Тоологч бүр нөхсөн тооллогын хуудсаа 1-ээс эхлэн дэс дараалан дугаарласан байна. Тооллогын сүүлчийн хуудасны дугаар тухайн тоологчийн тоолсон хүний тоотой тэнцүү.

3. Тооллогын комисс, хэсгийн дугаарыг Төлөвлөгөө, эдийн засгийн улсын хорооноос хуваарилж, хүргүүлснээс өөрөөр бичиж хэрхэвч болохгүй.

4. Аймаг, хот, сум, хороо, район, орон нутгийн хотын нэрийг зохих асуулт бүрийн (хаягийн хэсэг, 2, 4 дүгээр асуулт) дараа гаргацтай бичиж ард нь зохих кодыг 3 дугаар хавсралт (хот маягийн суурингийн хувьд 4 дүгээр хавсралт)-аас харж бичсэн байна.

Хот, хөдөөгийн хаягийн зөвхөн аль нэг нь нөхөгдөнө. Өрхийн хуудасны хаягтай тохирно.

5. Регистрийн дугаар аваагүй хүний хувьд регистрийн дугаарыг бичих зайны доод талын нүдэнд 1 гэж заавал бичсэн байх ёстой.

6. Нэг тоологч (хэсэг)-ийн тоолсон өрхийн тоо, өрхийн хуудас нээсэн (дотуур байранд суудаг оюутан сурагчид, нийтийн байранд суудаг ажилчдад нээж, орон сууцны асуудлыг нь нөхсөн өрхийн хуудсыг тооцохгүйгээр) өрхийн тоотой тэнцүү. Нэг өрхийн ам бүлийн гишүүдэд нөхсөн тооллогын хуудасны өрхийн № ижил байна.

7. Тооллогын хуудасны асуултын хариулт нь өрхийн хуудасны зохих асуултын хариулттай ижил байна. Тухайлбал: хаягийн хэсэг, өрхийн дугаар, овог нэр, нас, эрэгтэй, эмэгтэй, байнга суудаг, түр эзгүй, түр суугаа, нийгмийн бүлэг, гэрлэлтийн байдал, эрхэлдэг ажил, амьдралын эх сурвалж, өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болох.

8. Өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болох гэ-

сэн асуултад өгсөн хариултыг бусад асуултын хариулттай уялдуулан шалгана. Үүнд:

а) хэрэв нөхөр, хүү, эцэг гэх мэт эрэгтэй хүнд хамаарахаар хариулсан бол 3 дугаар асуултыг эрэгтэй-1 гэж, хэрэв эхнэр, охин, эгч, хадам эх гэх мэт эмэгтэй хүнд хамаарахаар хариулсан бол 3 дугаар асуултад эмэгтэй-2 гэж хариулсан байх ёстой;

б) тэргүүлэгч өөрөө гэж хариулсан хүн 16-аас доош настай байж болохгүй.

9. Түр суугаа гэж хариулсан хүн бүрийн байнга суудаг хаяг заавал нөхөгдөж код тавигдсан байна.

10. Эмэгтэй-2 гэж 3 дугаар асуултад хариулсан 18-аас дээш насны эмэгтэйчүүд 15 дугаар асуултыг заавал хариулсан байна.

11. 4 дүгээр асуултын хариултыг шалгахдаа дараах зүйлийг анхаарна. Үүнд:

а) насыг зөв тодорхойлсон эсэх;

б) аймаг (хот), сум (район)-ын кодыг тавьсан эсэх;

в) нас, боловсролын төвшин уялдсан эсэх;

г) нас, гэрлэлтийн байдлын хариулт уялдсан байдал;

д) эмэгтэйчүүдийн хувьд нас, төрүүлсэн хүүхдийн тооны уялдаа.

12. Яс үндэс, аль улсын харьяат гэсэн үзүүлэлтийг зааврын дагуу бөглөж шифрийг нь ард нь тавьсан эсэх.

13. Ажилладаг байгууллага, суралцдаг сургууль, эрхэлдэг ажил, амьдралын (орлогын) эх сурвалж гэсэн асуултуудын хариултыг хооронд нь уялдуулан шалгана.

14. Нийгмийн гарлыг шалгахдаа тэр хүний насыг сайн анхаарах хэрэгтэй. **ЖИШЭЭ** нь: 35-аас доош насны хүмүүсийн хувьд ихэвчлэн малчин ард биш, хоршоолсон ард, (одоо нэгдэлд мал маллаж байгаа малчдын хүүхдийн нийгмийн гарал мөн хоршоолсон ард) гэж байна.

15. Нийгмийн бүлгийг уг хүний ажил эрхлэлтийг нь үндэслэн тодорхойлно. Нийгмийн бүлгийг нь тодорхойлоход бэрхшээлтэй зарим ажил эрхлэлтийг хавсралт № 9-өөс үзэх хэрэгтэй.

**ажилладаг байгууллага, эрхэлдэг ажил, амьдралын (орлогын)
эх сурвалж гэсэн асуултын зарим хариуалтыг схемчлэн
жишээ болгож үзүүдбэл:**

Ажилладаг байгууллага, суралцдаг сургууль	Эрхэлдэг ажил	Амьдралын (орлогын) эх үүсвэр
А	1	2
1. Үйлдвэр, аж ахуй, албан байгууллагын нэр	уг хүний эрхэлж байгаа ажил	үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан бай гууллага- 1
2. Хөдөө аж ахуйн нэгдэл, нэг- дэл дундын үйлдвэр, хор- шооллын нэр	—“—	хөдөө аж ахуйн нэг- дэл-2
3. Өндөр насны тэтгэвэрт	өндөр нас ны тэтгэ- вэр	өндөр нас ны тэтгэ- вэр-3
4. Их, дээд, тусгай мэргэжлийн дунд, техник мэргэжлийн сургууль, түүнгэи адил су- ралцдаг сурагчид нь стипен- ди авдаг сургууль, курсын нэр	... р курс (анги)- ний оюу- тан (су- рагч, сон- согч)	стипенди- 4
5. Улсын бусад тэтгэвэр	улсын бу- сад тэтгэ- вэр	улсын бу- сад тэтгэ- вэр-5
6. Бусдын асрамж (сургуулийн өмнөх насны хүүхэд, тэтгэ- вэр авдаггүй хөдөлмөрийн нас хэтэрсэн (эрэгтэй 60-аас, эмэгтэй 55-аас дээш настай) хүмүүс, төрөлхийн тахир ду- туу, оюуны хомсдолтой хү- мүүс, хөдөлмөрийн насны бо- ловч зарим хүндэтгэх шалт- гаанаар нийгмийн зохион бай- гуулалттай хөдөлмөр эрхлээ- гүй хувь хүний асрамжинд байгчид).	бусдын ас рамжинд	өрхийн тэргүү- лэгч, ас- ран хам- гаалагч- тай адил

А	1	2
7. Амины туслах аж ахуй (амины туслах аж ахуй эрхэлдэг нэгдэлчид, туслах аж ахуй эрхэлдэг ажилчин, албан хаагчид тэдгээрийн гэр бүлийн хүмүүс)	эрхэлдэг ажлын нэ	амины туслах аж ахуй, хувийн хөдөлмөр-7
8. Хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)-ийн нэр	эрхэлдэг ажлын нэр	хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)-8

16. Боловсролын төвшингийн хариултыг шалгахад дараах зүйлийг анхаарах хэрэгтэй. Үүнд:

а) сургуульд ороогүй хүүхэд уг асуултад хариулахгүй;
 б) сургуулийн насны боловч төрөлхийн тахир дутуу, оюуны хомсдолтойн улмаас сургуульд ороогүй 9-өөс доош насны хүүхэд мөн хариулахгүй;

в) 1—3 дугаар ангийн сурагчид «бичиг мэддэг», 4—8 дугаар ангийн сурагчид «Бага», 9—10 дугаар ангийн сурагчид «бүрэн бус дунд», 10 дугаар анги төгсөөд их, дээд сургуулийн 1, 3 дугаар курс, техникум, ТМС-д суралцагчид «бүрэн дунд», их, дээд сургуулийн 3-аас дээш курсын оюутнууд «бүрэн бус дээд» гэж тус тус хариулсан байх ёстой.

17. Гэрлэлтийн байдлыг 18 түүнээс дээш насны бүх хүн заавал хариулсан байна. Хүүхдүүдийн хувьд хариулагдахгүй. 16, 17 насны зарим хүн энэ асуултад хариулсан байж болно.

18. Төрүүлсэн хүүхдийн тоог зааврын дагуу бөглөсөн эсэх, одоо энх тунх амьдарч байгаа хүүхдийнх нь тоог нас, хаана амьдарч байгааг харгалзангуй нийт төрүүлсэн хүүхдээс нь сугалж харуулсан эсэхийг шалгана.

ӨРХИЙН ХУУДСЫГ ШАЛГАХАД АНХААРАХ ЗАРИМ ЗҮЙЛ

1. Аймаг (хот), сум (хороо, район)-ын нэрийг гаргацтай бичиж, кодыг зөв тавьсан байна.

2. Тооллогын комисс, хэсгийн дугаарыг Төлөвлөгөө, эдийн засгийн улсын хорооноос хуваарилан хүргүүлснээс өөрөөр бичиж хэрхэвч болохгүй.

3. Өрхийн ам бүлийн тоо, тооллогод хамрагдсан өрхийн ам бүлийн гишүүдийн тоотой тэнцүү эсэх, хэрэв илүү дутуу байгаа бол шалтгааныг тодруулах (түр суугаа хүний тоогоор дутаж, гадаад дотоодод суралцаж байгаа буюу цэргийн алба хааж байгаа зайлшгүй тэр өрхийн ам бүлд байх хүний тоогоор илүү гарч болох юм).

4. Ажил эрхэлдэг хүний тоог өрхийн хуудасны А, Б хэсэгт бичсэн өрхийн тэргүүлэгч, өрхийн ам бүлийн бусад гишүүдээс ажил эрхэлдэг хүний тоогоор, 16 хүртэл насны хүүхдийн тоог Б хэсэгт бичигдсэн хүмүүсийн насаар тус тус шалгана.

5. Өрхийн № заавал бичсэн байна. Тоологч бүр тоолсон өрхөө 1-ээс эхлэн дэс дараалан дугаарласан байх ёстой. Тоолсон өрхийн тоо, өрхийн хуудасны сүүлчийн № тэнцүү байна.

6. Тоологдсон өрх, хот, хот маягийн суурин, сум (хороо)-ын төвд, бригад, хэсгийн төвд, хөдөөд байгааг байршлаар тодорхойлж аль нэгийг нь зурсан байна.

7. Өрхийн тэргүүлэгчээр бичигдсэн хүн 16-аас доош настай байж болохгүй. Өрхийн тэргүүлэгч бүх асуултад бүрэн хариулсан байна. Ялангуяа амьдралын эх сурвалжийн кодыг зөв тавьсан эсэхийг сайн шалгах хэрэгтэй. Энэ код нь тооллогын хуудасны 11 дүгээр асуултын хариултын кодтой ижил байна.

8. Тооллогод хамрагдсан өрхийн ам бүлийн бусад гишүүдийн үзүүлэлтийг зөв нөхсөн эсэх, өрхийн тэргүүлэгч-

тэй ямар хамааралтай болох, амьдралын эх сурвалжийн кодыг тавьсан эсэхийг заавал шалгана.

9. Орон сууцны төрөл, бйшингийн өмчийн хэлбэрээс зөвхөн нэгийг зурсан байна.

10. Сууцны (гэрийн) доторх өрхийн дараалал 2 ба түүнээс дээш дугаартай бол тэнд суудаг өрхийн тоо зөвхөн 1 гэж бичигдсэн байх ёстой.

Хавсралт № 3

**ХҮН АМЫН ТООЛЛОГЫН ДҮНГ ГАРГАХ
ЗАСАГ ЗАХИРГААНЫ АНГИЛААЛТ**

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
1. Архангай	А	2. Баян-Өлгий	Б
1. Батцэнгэл	АА	1. Алтай	БА
2. Булган	АБ	2. Алтанцөгц	ББ
3. Жаргалант	АВ	3. Баяннуур	БВ
4. Их тамир	АГ	4. Бугат	БГ
5. Өндөр-Улаан	АД	5. Булган	БД
6. Өлзийт	АЕ	6. Буянт	БЕ
7. Өгийнуур	АЖ	7. Дэлүүн	БЖ
8. Тариат	АЗ	8. Ногооннуур	БЗ
9. Түвшрүүлэх	АИ	9. Сэгсай	БИ
10. Хангай	АЙ	10. Толбо	БЙ
11. Хайрхан	АК	11. Улаан хус	БК
12. Хшаат	АЛ	12. Цэнгэг	БЛ
13. Хотонт	АМ	13. Цагааннуур	БМ
14. Цэцэрлэг	АН	14. Өдгий хот	БЮ
15. Цэнхэр	АО	15. Нүүрст хотгор	БН
16. Чулуут	АП	16. Улаан Уул	БО
17. Эрдэнэмандал	АР		
18. Цэцэрлэг хот	АЮ		

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
3. Баянхонгор	В	4. Булган	Г
1. Баянбулаг	ВА	1. Баян-Агт	ГА
2. Баянговь	ВБ	2. Бугат	ГБ
3. Баянлиг	ВВ	3. Бүрэйхангай	ГВ
4. Баян-Овоо	ВГ	4. Гурванбулаг	ГГ
5. Баян-Өндөр	ВД	5. Дашинчилэн	ГД
6. Баянцагаан	ВЕ	6. Могод	ГЕ
7. Баацагаан	ВЖ	7. Орхон	ГЖ
8. Богд	ВЗ	8. Сайхан	ГЗ

1	2	3	4
9. Бөмбөгөр	ВИ	9. Сэлэнгэ	ГИ
10. Бууцгаан	ВЙ	10. Тэшиг	ГЙ
11. Галуут	ВК	11. Хангал	ГК
12. Гурванбулаг	ВЛ	12. Хишиг-Өндөр	ГМ
13. Жиргалант	ВМ	13. Хутаг-Өндөр	ГН
14. Жинет	ВН	14. Баяндуур	ГО
15. Заг	ВО	15. Рашаанг	ГП
16. Өлзийт	ВП	16. Булган хот	ГЮ
17. Хүрээмарал	ВР	17. Сайхан-Овоо	ГР
18. Шинэ жилст	ВС		
19. Эрдэнэцогт	ВТ		
20. Баянхонгор хот	ВЮ		

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
5. Говь-Алтай	Д	6. Дорноговь	Е
1. Алтай	ДА	1. Айраг	ЕА
2. Баян-Уул	ДБ	2. Алтанширээ	ЕБ
3. Бигэр	ДВ	3. Даланжаргалан	ЕВ
4. Бугат	ДГ	4. Дэлгэрэх	ЕГ
5. Дарви	ДД	5. Их хэт	ЕД
6. Дэлгэр	ДЕ	6. Миндах	ЕЕ
7. Жаргалан	ДЖ	7. Өргөн	ЕЖ
8. Тайшир	ДЗ	8. Сайхандулаан	ЕЗ
9. Тонхил	ДИ	9. Сүмбэр	ЕЙ
10. Төгрөг	ДЙ	10. Улаанбад зах	ЕК
11. Халиун	ДК	11. Хатанбулаг	ЕЛ
12. Хөх морьт	ДЛ	12. Хөвсгөл	ЕМ
13. Цогт	ДМ	13. Эрдэнэт	ЕН
14. Цээл	ДН	14. Замын үүд (хо- роо)	ЕО
15. Чандмань	ДО	15. Зүүн баян (хо- роо)	ЕП
16. Шарга	ДП	16. Сайншанд (хороо)	ЕС

1	2	3	4
17. Эрдэнэт	ДР	17. Хажуу-Улаан (хороо)	ЕТ
18. Гуулин (хороо)	ДС	18. Сэйншанд (хот)	ЕЮ
19. Алтай (хот)	ДЮ	19. Өргөн	ЕУ
		20. Чойр	ЕФ
		21. Улаан-Уул	ЕЦ
		22. Хар-Айраг	ЕЧ

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
7. Дорнод	Ж	8. Дундговь	З
1. Баяндун	ЖА	1. Адаацаг	ЗА
2. Баянтүмэн	ЖБ	2. Баянжаргалан	ЗБ
3. Баян-Уул	ЖВ	3. Говь-Угтаал	ЗВ
4. Булган	ЖГ	4. Гурвансайхан	ЗГ
5. Гурванзигал	ЖД	5. Дэлгэрхангай	ЗД
6. Дашбалбар	ЖЕ	6. Дэлгэрцогт	ЗЕ
7. Матад	ЖЖ	7. Дэрэн	ЗЖ
8. Сэргэлэн	ЖЗ	8. Луус	ЗЗ
9. Сүмбэр	ЖИ	9. Өлзийт	ЗИ
10. Халхгол	ЖЙ	10. Өндөршил	ЗЙ
11. Хөлөнбуйр	ЖК	11. Сайнцагаан	ЗК
12. Цагаан-Овоо	ЖЛ	12. Сайхан-Овоо	ЗЛ
13. Чойбалсан	ЖМ	13. Хулд	ЗМ
14. Чулуунхороот	ЖН	14. Цагаандэлгэр	ЗН
15. Эрээн (хороо)	ЖО	15. Эрдэнэдалай	ЗП
16. Чойбалсан (хот)	ЖЮ	16. Мандалговь (хот)	ЗЮ

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
9. Завхан	И	10. Өвөрхангай	Й
1. Алдархаан	ИА	1. Баруунбаян-Уллан	ЙА
2. Баянтэс	ИБ	2. Бат-Өлзий	ЙБ
3. Баянхайрхан	ИВ	3. Баянгол	ЙВ
4. Буднай	ИГ	4. Баян-Өндөр	ЙГ
5. Дөрвөлжин	ИД	5. Богд	ЙД
6. Завханмандал	ИЕ	6. Бүрд	ЙЕ
7. Идэр	ИЖ	7. Гучин-Ус	ЙЖ
8. Их-Уул	ИЗ	8. Зүйл	ЙЗ
9. Нэмрөг	ИИ	9. Зүүнбаян-Улаан	ЙИ
10. Отгон	ИЙ	10. Нарийн тээл	ЙЙ
11. Сантмаргац	ИК	11. Өлзийт	ЙК
12. Сонгино	ИЛ	12. Сант	ЙЛ
13. Түдэвтэй	ИМ	13. Тарлгт	ЙМ
14. Тэлмэн	ИН	14. Төгрөг	ЙН
15. Тэс	ИО	15. Уянга	ЙО
16. Ургамал	ИП	16. Хайрхандулаан	ЙП
17. Цагаанхайрхан	ИР	17. Хархорин	ЙР
18. Цагаанчулуут	ИС	18. Хужирт	ЙС
19. Цэцэн-Уул	ИТ	19. Баянтээл (хороо)	ЙТ
20. Шилүүстэй	ИУ	20. Дөлгөөн (хороо)	ЙУ
21. Эрдэнэхайрхан	ИФ	21. Их-Уул (хороо)	ЙФ
22. Яруу	ИХ	22. Арвайхээр (хот)	ЙЮ
23. Асгат	ИЧ		
24. Тосонцэнгэл (хот)	ИЦ		
25. Улиастай (хот)	ИЮ		

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
11. Өмнөговь	К	12. Сүхбаатар	Л
1. Баяндалай	КА	1. Асгат	ЛА
2. Баян-Овоо	КБ	2. Баяндэлгэр	ЛБ
3. Булган	КВ	3. Дарьганга	ЛГ
4. Гурван тэс	КГ	4. Мөнххаан	ЛД
5. Мандаг-Овоо	КД	5. Нэрэн	ЛЕ
6. Манлай	КЕ	6. Олгон	ЛЖ
7. Номгон	КЖ	7. Сүхбаатар	ЛЗ
8. Ноён	КЗ	8. Түвшинширээ	ЛИ
9. Сэврэй	КИ	9. Түмэнцогт	ЛЙ
10. Ханбогд	КЙ	10. Уулбаян	ЛК
11. Ханхөлгөр	КК	11. Халзан	ЛЛ
12. Хүрмэн	КЛ	12. Эрээнцагаан	ЛМ
13. Цогт-Овоо	КМ	13. Бүрэнцогт (хо- роо)	ЛН
14. Цогтцэцгий	КН	14. Бүрүүн-Урт (хот)	ЛЮ
15. Далаанзадгад (хот)	КЮ		
16. Таван толгой	КО		

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
13. Сэлэнгэ	М	14. Төв	Н
1. Алтанбулаг	МА	1. Алтанбулаг	НА
2. Баянгол	МБ	2. Батсүмбэр	НБ
3. Баруунбүрэн	МВ	3. Баян	НВ
4. Дулаанхаан (хороо)	МД	4. Баян-Өнжүүл	НГ
5. Ерөө	МЕ	5. Баянжаргалан	НЕ
6. Зүүнбүрэн	МЖ	6. Баянцагаан	НЗ
7. Зүүнхараа	МЗ	7. Баянцогт	НИ
8. Мандал	МИ	8. Борнуур	НЙ

1	2	3	4
9. Орхон	МЙ	9. Бүрэн	НК
10. Орхонтуул	МК	10. Дэлгэрхаан	НЛ
11. Сант	МЛ	11. Жаргалант	НМ
12. Түшиг	МН	12. Заамар	НН
13. Шаамар	МО	13. Лүн	НО
14. Хүдэр	МП	14. Мөнгөнморьт	НП
15. Түнхэл (хороо)	МР	15. Өндөрширээт	НР
16. Ерөө (хороо)	МТ	16. Сэргэлэн	НС
17. Жавхлант	МУ	17. Угтаалцайдам	НТ
18. Сайхан	МФ	18. Эрдэлэ (Жанчив- лан)	НУ
19. Цэгааннуур	МХ	19. Эрдэнэ сант	НФ
20. Хушаат	МЧ	20. Баянчандмань	НХ
21. Сүхбаатар (хот)	МИО	21. Баяндэлгэр	НЧ
22. Баруунхараа	МИШ	22. Сүмбэр	НШ
		23. Цээл	НЦ
		24. Баянхангай	НЫ
		25. Аргалант	НЬ
		26. Архуст	НЭ
		27. Зуун мод (хот)	НЮ
		28. Мандал	НЦ
		29. Мааньт	НД

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
15. Увс	О	16. Ховд	П
1. Баруунтуруун	ОА	1. Алтай	ПА
2. Бөхмөрөн	ОБ	2. Булган	ПБ
3. Давст	ОВ	3. Буянт	ПВ
4. Завхан	ОГ	4. Дарви	ПГ
5. Зүүнговь	ОД	5. Дуут	ПД
6. Зүүнхангай	ОЕ	6. Зэрэг	ПЕ
7. Малчин	ОЖ	7. Манхан	ПЖ
8. Наранбулаг	ОЗ	8. Мянгад	ПЗ
9. Өлгий	ОИ	9. Мөст	ПИ

1	2	3	4
10. Өмнөговь	ОЙ	10. Мөнххайрхан	ПЙ
11. Өндөрхангай	ОК	11. Үеич	ПК
12. Саягил	ОЛ	12. Ховд	ПЛ
13. Тариалан	ОМ	13. Цэцэг	ПМ
14. Түргэн	ОН	14. Чандмань	ПН
15. Тэс	ОО	15. Эрдэнэбүрэн	ПО
16. Ховд	ОП	16. Дөргөн	ПП
17. Хялгас	ОР	17. Ховд (хот)	ПЮ
18. Хархираа	ОТ	18. Хөшөөт	ПР
19. Цагаанхайрхан	ОС		
20. Улаангом (хот)	ОЮ		
21. Хар тарвагатай	ОУ		
22. Нүүрст хонгоо	ОФ		

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
17. Хөвсгөл	Р	18. Хэнтий	С
1. Алаг-Эрдэнэ	РА	1. Батноров	СА
2. Арбулаг	РБ	2. Батширээт	СБ
3. Баянзүрх	РВ	3. Баян-Адрага	СВ
4. Бүрэнтогтох	РГ	4. Баянмөнх	СГ
5. Галт	РД	5. Баян-Овоо	СД
6. Жаргалант	РЕ	6. Буянхутаг	СЕ
7. Их-уул	РЖ	7. Биндэр	СЖ
8. Рашаант	РЗ	8. Гурванбаян	СЗ
9. Рэнчинлхүмбэ	РН	9. Галшар	СН
10. Тариалан	РЙ	10. Дадал	СЙ
11. Тосонцэнгэл	РК	11. Дархан	СК
12. Төмөрбулаг	РЛ	12. Дэлгэрхаан	СЛ
13. Түнэл	РМ	13. Жаргалтхаан	СМ
14. Улаан-Уул	РН	14. Мэрэн	СО
15. Ханх (хороо)	РО	15. Нөрвлэн	СП
16. Цагаан-Уул	РП	16. Өмнөдэлгэр	СП
17. Цагаан-Үүр	РР	17. Хэрлэн (сум)	СТ
18. Цэцэрлэг	РС	18. Цэнхэрмандал	СУ

1	2	3	4
19. Чандмань-Өндөр	РТ	19. Бэрх (хороо)	СФ
20. Шинэ-Идэр	РУ	20. Хэрлэнбаян-Улаан (хороо)	СЧ
21. Хатгал (хот)	РХ	21. Өлзийт	СШ
22. Цагааннуур	РЦ	22. Хэрлэн (хороо)	С'Ц
23. Эрдэнэбулган	РФ	23. Өндөрхаан (хот)	СЮ
24. Мөрөн (хот)	РЮ	24. Чандгана	СХ
25. Могойн гол	РШ		

Аймаг, хотын нэр	Шифр	Аймаг, хотын нэр	Шифр
1	2	3	4
19. Дархан	Т	20. Улаанбаатар	У
1. Дархан	ТА	1. Гацуурт (хороо)	УА
2. Найрамдал	ТВ	2. Партизан (хороо)	УБ
3. Шарын гол (хот)	ТД	3. Туул (хороо)	УВ
4. Орхон хороо	ТЖ	4. Багануур (район)	УГ
5. Сэлхит	ТИ	5. Налайх (хот)	УД
6. Хонгор	ТК	6. Ажилчин (район)	УЖ
7. Хөтөл	ТЙ	7. Найрамдал (район)	УК
		8. Октябрь (район)	УО
		9. Сүхбаатар (район)	УХ
21. Эрдэнэт	Ф		
1. Баян-Өндөр	ФЛ		
2. Жаргалант	ФВ		
3. Найрамдал	ФД		
4. Хялганат	ФЖ		

22. ЗМТ-г туссон - Х
23. Хятаг туссон - В
24. Вүбэ туссон - Ц

**БНМАУ-ЫН ХОТ, ХОТ МАЯГИЙН БОЛОН БУСАД
СУУРИНГИЙН ЖАГСЛААЛТ**

А. Хот

Хотын нэр		Хаана оршдог
Улаанбаатар	У1	—
- Дархан	Т2	—
- Эрдэнэт	Ф3	—
- Шарын гол	ТД4	—
- Налайх	УД5	—
1 Цэцэрлэг	АЮ6	Архангай аймаг
2 Өлгий	БИЮ7	Баян-Өлгий аймаг
3 Баянхонгор	ВИЮ8	Баянхонгор аймаг
4 Булган	ГИЮ9	Булган аймаг
5 Алтай	ДИЮ10	Говь-Алтай аймаг
6 Сэйншанд	ЕИЮ11	Дорноговь аймаг
7 Чойбалсан	ЖИЮ12	Дорнод аймаг
8 Мандалговь	ЗИЮ13	Дундговь аймаг
9 Улиастай	НИЮ14	Завхан аймаг
- Тосонцэнгэ 1	ИЦ15	Завхан аймаг
10 Арвайхээр	ЙИЮ16	Өзэрхангай аймаг
11 Даланзадгад	КИЮ17	Өмнөговь аймаг
12 Баруун-Урт	ЛИЮ18	Сүхбаатар аймаг
13 Сүхбаатар	МИЮ19	Сэлэнгэ аймаг
14 Зүүнхарла	МЗ20	Сэлэнгэ аймаг
15 Зуунмод	НИЮ21	Төв аймаг
16 Улангом	ОИЮ22	Увс аймаг
17 Ховд	ПИЮ23	Ховд аймаг
18 Мөрөн	РИЮ24	Хөвсгөл аймаг
19 Хатгал	РХ25	Хөвсгөл аймаг
17 Өндөрхаан	СИЮ26	Хэнтий аймаг

Б. Хот маягийн суурингууд

Суурингийн нэр	Код	Оршдог аймаг, сум
1	2	3
1 Цагааннуур (дамжлага баяз)	БМ1	Баян-Өлгий
2 Нүүрст хотгор (уурхай)	БН2	Баян-Өлгий, Нөгөөн- нуур сум
3 Улаан-Уул (хайгуул ашиг- лалтын үйлдвэр)	БО3	— “ —
4 Сайхан-Озоо (нүүрсний уурхай)	ГР4	Булган, Сайхан сум
5 Хажуу-Улаан (Зүлэгтийн хамт) уул, уурхайн үйлд вэр)	ЕТ5	Дорноговь
6 Өргөн (уул, уурхайн үйлд вэр)	ЕУ6	Дорноговь, Өргөн сум
7 Замын-Үүд (төмөр замын- өртөө станц)	ЕО7	Дорноговь
8 Чэйр (Сүмбэр сумын тө- вийн хамт) төмөр замын өртөө	ЕФ8	Дорноговь, Сүмбэр сум
9 Улаан-Уул (төмөр замын өртөө)	ЕЦ9	Дорноговь, Эрдэнэ сум
10 Хар-Айраг (нүүрсний уур- хай)	ЕЧ10	Дорноговь
11 Зүүнбаян	ЕГ11	Дорноговь
12 Сийншанд хороо (төмөр замын өртөө)	ЕС12	Дорноговь
13 Эрээн (Аж үйлдвэр) Баянтээг (нүүрсний уур- хай)	ЖО13	Дорнод Өвөрхангай
Дөлгөөн (ханын материа- лын үйлдвэр)	ЙТ14	Өвөрхангай
Их-Уул	ЙУ15	Өвөрхангай
Хархорин (сумын төвийн хүний хамт, аж үйлдвэр, тээвэр)	ЙФ16	Өвөрхангай
Тавантолгой (нүүрсний уурхай)	ЙР17	Өмнөговь, Цогт- Цэций сум
	КО18	Цэций сум

1	2	3
Баруунхараа (Баянгол сумын төв, алтны хайгуулын анги, эрхэт ТЗ-ын өртөөний хамт)	МШ	Сэлэнгэ, Баянгол сум
Дулаанхаан (мод бэлтгэлийн аж ахуй)	МД	Сэлэнгэ
Түнхэл (мод бэлтгэлийн аж ахуй)	МР	Сэлэнгэ
Ерөө хороо, мод бэлтгэлийн аж ахуй	МТ	Сэлэнгэ
Мандал (Батсүмбэр сумын төв, Сөгнөгөр, Баянгол, Баянбууралын амралт, Цагааннуга, ЭЗГХХ Яамны пионерийн зуслан, улсын асримжийн газрын хамт)	НЦ	Төв, Батсүмбэр сум
Маянз (Баян сумын төв, Бага хангайн төмөр замын өртөөний хамт)	НД	Төв, Баян сум
Хар тарвагатай (нүүрсний уурхай)	ОУ	Увс, Тариалан сум
Нүүрст хотгор (нүүрсний уурхай)	ОФ	Увс, Бөхмөрөн сум
Хөшөөт (нүүрсний уурхай)	ПР	Ховд, Цэцэг сум
Ханх хороо (усан замын буудал)	РО	Хөвсгөл сум
Могойн гол (нүүрсний уурхай)	РШ	Хөвсгөл, Цэцэрлэг сум
Хэрлэн хороо (аж үйлдвэр)	СШ	Хэнтий
Бэрх хороо (аж үйлдвэр)	СФ	Хэнтий
Чандгана (нүүрсний уурхай)	СХ	Хэнтий, Өлзийт

**В. Засаг захиргааны нэгж болж дүнд
орохгүй жижиг суурингууд**

Суурингийн нэр	Сууринг харьяалж дүнг нэгтгэх аймаг, хот, сум, хороо, орон нутгийн хот
1	2
Шивэрт (амралт, сувилал)	Архангай, Цэцэрлэг хот
Уужим (амралт, сувилал)	Баян-Өлгий, Сагсай -сум
Асгат (геологи, хайгуулын анги)	Баян-Өлгий, Ногоошуур сум
Шаргалжуут (амралт, сувилал)	Баянхонгор, Баянхонгор хот
Өвгөн жаргалант (амралт, сувилал)	Баянхонгор, Эрдэнэцогт сум
Эхийн голын үйлдвэрлэл-эрдэм шинжилгээний станц	Баянхонгор, Шинэжинст сум
Говийн бүсийн чихэр өвс тарималжуулах станц	Баянхонгор, Богд сум
Аймаг дундын отрын станц	Баянхонгор, Бууцагаан сум
Монгол-Болгарын хамтарсан металл боловсруулах үйлдвэр	Баянхонгор, Баянхонгор хот
Зээгт (нүүрсний уурхай)	Говь-Алтай, Чандмань сум
Хүнхэр (амралт, сувилал)	Говь-Алтай, Алтай хот
Улмаат (мөд бэлтгэл)	Говь-Алтай, Алтай хот
Далантүрүү (амралт, сувилал)	Дорноговь, Даланжаргалан сум
Чагаан-Овоо (нүүрсний уурхай)	Дундговь, Эрдэнэдалай сум
Сум-хөх-бүрд	Дундговь, Дэлгэрцогт сум
Буйр (загасны үйлдвэр)	Дорнод, Халхгол сум
Сангийн далай (давсны үйлдвэр)	Дорнод, Матад сум
Чагаан хөндий (амралт, сувилал)	Дорнод, Дашбалбар сум

1	2
Эйх (инженерийн зуслан)	Дорнод, Баянтүмэн сум
Цав (геологи хайгуул)	Дорнод, Чойбалсан хот
Хавирга (төмөр замын өртөө)	Дорнод, Чойбалсан хот
Чингисбал (төмөр замын өртөө)	Дорнод, Чойбалсан хот
Хомын талын үйлдвэрлэл-эрдэм шинжилгээний станц	Завхан, Дөрвөлжин сум
Отрын станц	Завхан, Завханмандал сум
Хужиртын рашаан сувилал Хонгорын гол (ХААН хоршоолол)	Өвөрхангай, Хужирт сум
Дундгот (Давсны үйлдвэр)	Өмнөговь, Сэврэй сум
Тал булаг	Өмнөговь, Гурвантэс
Тарина (амралт)	Сүхбаатар, Баруун-Урт хот
Орхонтуулын төмөр замын өртөө	Сэлэнгэ, Зүүнхараа хот
Дуган хад, Ёл хад (амралт)	Сэлэнгэ, Орхонтуул сум
Өзөржанчивлан (рашаан амралт)	Төв, Бөрнуур сум
Цагаандаваа	Төв, Эрдэнэ сум
Цагаандэл	Төв, Зямир сум
Хархираа (амралт)	Төв, Бянцагаан сум
Хар тэрмэс (амралт)	Увс, Улаангом хот
Баянбулаг (амралт)	Увс, Хяргас сум
Эрдэнэбүрэн ТАА	Ховд, Ховд хот
Онгилог (геологи хайгуул)	Ховд, Эрдэнэбүрэн сум
Халуун ус (амралт, сувилал)	Хөвсгөл, Мөрөн сум
Гурван нуур (рашаан амралт)	Хөвсгөл, Галт сум
Аврага тосон (рашаан амралт)	Хэнтий, Дадал сум
	Хэнтий, Дэлгэрхаан сум

Эдгээрээс гадна тооллогын үед улирлын буюу түр ажиллагаатай дараах амралт, сувилал, усжуулалтын суурингуудад байсан бүх хүнийг тэдгээрийг байрладаг сум, хорооны хүн амд оруулна.

Суурингийн нэр	Суурин харьяалдаг аймаг, сум
Усжуулах цуваа	Дорнод, Баянжаргалан сум
Улз (зуслан)	Дорнод, Баяндун сум
Отгонтэнгэр (амралт)	Завхан, Улиастай хот
Баянзүрх (амралт)	Завхан, Нөмрөг сум
Талын Хавцгайт (амралт)	Өмнөговь, Даланзадгад хот
Пионерийн зуслан	— “ —
Цүнхэг (амралт)	Увс, Түргэн сум
Баян-Улаан (амралт)	Хөвсгөл, Түнэт сум
Булнай (амралт)	Хөвсгөл, Чаидмань-Өндөр

ТАЙЛБАР: Хүн ам, орон сууцны тооллогын дүнд биеэ даасан суурин болж ордоггүй жижиг суурингийн (энэ хавсралтын «В» хэсэг) хүн амыг хот, хөдөөгөөр ангилахдаа тэдгээр сууринг харьяалж хүн амынхаа дүндээ оруулсан хот, сум, хороо орон нутгийн хот өөрөө аль ангилалд орсон байна тэр ангилалдаа оруулж гаргана.

Г. Хөдөөгийн суурингууд

Хөдөөгийн суурингуудад сум, сангийн аж ахуйн төв, засаг захиргааны биеэ даасан нэгж болдог тэжээлийн аж ахуйн төв болон оршин суугчдын дийлэнх нь хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхэлдэг буюу тэдний гэр бүлийн хүмүүс амьдардаг суурингуудыг хамааруулна.

**1989 ОНЫ 1 ДҮГЭЭР САРЫН 5-НЫ БАЙДЛААР ТӨРСӨН
ОНООР ХҮМҮҮСИЙН НАС ТОДОРХОЙЛОХ ХҮСНЭГТ**

Төрсөн нас	Хүмүү- сийн нас		Төрсөн он	Хүмүү- сийн нас		Төрсөн он	Хүмүү- сийн нас	
	1 сарын 5-наас өмнө төрсөн	1 сарын 5-наас хойш төрсөн		1 сар ын5-наас өмнө төрсөн	1 сарын 5-наас хойш төрсөн		1 сарын 5-наас өмнө төрсөн	1 сарын 5-наас хойш төрсөн
А	1	2	3	4	5	6	7	8
1988	1	0	1963	26	25	1938	51	50
1987	2	1	1962	27	26	1937	52	51
1986	3	2	1961	28	27	1936	53	52
1985	4	3	1960	29	28	1935	54	53
1984	5	4	1959	30	29	1934	55	54
1983	6	5	1958	31	30	1933	56	55
1982	7	6	1957	32	31	1932	57	56
1981	8	7	1956	33	32	1931	58	57
1980	9	8	1955	34	33	1930	59	58
1979	10	9	1954	35	34	1929	60	59
1978	11	10	1953	36	35	1928	61	60
1977	12	11	1952	37	36	1927	62	61
1976	13	12	1951	38	37	1926	63	62
1975	14	13	1950	39	38	1925	64	63
1974	15	14	1949	40	39	1924	65	64
1973	16	15	1948	41	40	1923	66	65
1972	17	16	1947	42	41	1922	67	66
1971	18	17	1946	43	42	1921	68	67
1970	19	18	1945	44	43	1920	69	68
1969	20	19	1944	45	44	1919	70	69
1968	21	20	1943	46	45	1918	71	70
1967	22	21	1942	47	46	1917	72	71
1966	23	22	1941	48	47	1916	73	72
1965	24	23	1940	49	48	1915	74	73
1964	25	24	1939	50	49	1914	75	74

A	1	2	3	4	5	6	7	8
1913	76	75	1897	92	91	1831	103	107
1912	77	76	1896	93	92	1830	109	108
1911	78	77	1895	94	93	1879	110	109
1910	79	78	1894	95	94	1878	111	110
1909	80	79	1893	96	95	1877	112	111
1908	81	80	1892	97	96	1876	113	112
1907	82	81	1891	98	97	1875	114	113
1906	83	82	1890	99	98	1874	115	114
1905	84	83	1889	100	99	1873	116	115
1904	85	84	1888	101	100	1872	117	116
1903	86	85	1887	102	101	1871	118	117
1902	87	86	1886	103	102	1870	119	118
1901	88	87	1885	104	103	1869	120	119
1900	89	88	1884	105	104	1868	121	120
1899	90	89	1883	106	105	1867	122	121
1898	91	90	1882	107	106	1866	123	122

**УЛСЫН НЭРИЙГ ХҮН АМЫН ТООЛЛОГЫН
ХУУДСАНД БИЧИХ ЖУРАМ**

Улсын бүтэн нэр	Тооллогын хуудсанд бичих нэр	Шифр
1. БНМАУ	Монгол	01
2. ЗСБНХУ	ЗХУ	02
3. БНБАУ	Болгар	03
4. БНСВУ	Вьетнам	04
5. БНАГУ	БНАГУ	05
6. БНКУ	Куба	06
7. БНПАУ	Польш	07
8. БНСРАУ	Румын	08
9. БНАСАУ	БНАСАУ	09
10. БНУАУ	Унгар	10
11. БНХАУ	Хятад	11
12. БНСЧСУ	Чехословак	12
13. БНКАУ	Кампучи	13
14. БНАЛАУ	Лаос	14
15. Япон	Япон	15
16. Бусад	Бусад	16

**ЗАРИМ ХҮМҮҮСИЙН БОЛОВСРОЛЫН ТӨВШИНГ
ТОДОРХОЙЛОХ ХҮСНЭГТ**

Суралцсан ба суралцаж байгаа сургууль	Боловсролын түвшин
А	Б
— Багшийн дээд сургуулийг 1959 оноос өмнө төгсөөд давтан курст суралцаж төгссөн хүмүүс	Бүрэн дээд
— Намын дээд сургуулийг 1966 оноос өмнө төгссөн хүмүүс	Бүрэн бус дээд
— Марксизм-Ленинизмын оройн дээд сургууль төгсөгчид	Бүрэн бус дээд
— Багшийн дээд сургуулийг 1959 оноос өмнө төгсөгчид	Бүрэн бус дээд
— Дорно дэхийн хөдөлмөрчдийн их сургууль (КУТВ) төгсөгчид	Бүрэн бус дээд
— Намын дээд сургуулийн дэргэдэх 2 жилийн курст суралцаж төгсөгчид	Бүрэн бус дээд
— Их, дээд сургуулиудад суралцах хугацааныхаа ихэнхийг суралцсан гэвч сургуулиа төгсөөгүй одоо өөр ажил хийж байгаа хүмүүс (4 жил суралцаж төгсдөг ангиудын 2 дугаар курс, 5 жил суралцаж төгсдөг ангиудын 3 дугаар курс, 6 жил суралцаж төгсдөг ангиудын 4 дүгээр курсыг тус тус суралцаж төгссөн)	Бүрэн бус дээд
— Их, дээд сургуулиудад суралцах хугацааныхаа ихэнхийг суралцсан, одоо суралцаж байгаа оюутнууд 4 жил суралцаж төгсдөг ангиудын 3, 4 дүгээр курс,	

А	Б
5 жил суралцаж төгсдөг ангиудын 4,5 дугаар курс, 6 жил суралцаж төгсдөг ангиудын 5,6 дугаар курс	Бүрэн бус дээд
— Их, дээд сургуулийн суралцах хугацааны ихэнхийг суралцаж дуусаагүй гарсан хүмүүс:	Бүрэн дунд
а) хэрэв эдгээр хүмүүс 10 дугаар анги төгссөн бол;	
б) хэрэв эдгээр хүмүүс техникум, тусгай мэргэжлийн дунд сургууль төгссөн бол	Тусгай дунд
— Хуучин системийн 7, шинэ системийн 8-р анги төгссөн хүмүүс	Бүрэн бус дунд
— Хуучин системийн 8, шинэ системийн 9 ба 10 дугаар ангиас гарсан	Бүрэн бус дунд
— 9 ба 10 дугаар ангид одоо суралцаж байгаа	Бүрэн бус дунд
— Техникум, тусгай мэргэжлийн дунд, техник мэргэжлийн сургуульд суралцаж байгаад гарсан ба одоо сурацаж байгаа хүмүүс	
а) хэрэв эдгээр хүмүүс 10 дугаар анги төгссөн бол	Бүрэн дунд
б) хэрэв эдгээр хүмүүс 8 дугаар анги төгссөн бол	Бүрэн бус дунд
— Хуучин системийн 4 дүгээр, шинэ системийн 3 дугаар анги төгссөн	Бага
— Одоо 4—8 дугаар ангид суралцаж байгаа	Бага
— Хуучин системийн 5—8 дугаар ангиас гарсан	Бага

ЯСТАН ҮНДЭСТНИЙ ШИФР

Ястан үндэстэн	Шифр
Халх	01
Казак	02
Дөрвөд	03
Буриад	04
Баяд	05
Дарьганга	06
Урианхай	07
Зүхчин	08
Дархад	09
Торгууд	10
Өөлд	11
Хотон	12
Мянгад	13
Барга	14
Үзэмчин	15
Харчин	16
Цахар	17
Хотгойд	18
Узбек (Чантуу)	19
Хорчин	20
Орос (монголын харьяат)	21
Хятад (монголын харьяат)	22
Монголын харьяат бусад ястан	23
Орос (ЗХУ-ын харьяат)	24
Хятад (БНХАУ-ын харьяат)	25
Гадаадын харьяат бусад ястан үндэстэн	26

Тува

**УЛС, ХОРШООЛЫН БАЙГУУЛЛАГАД АЖИЛЛАГЧДЫН
НИЙГМИЙН БҮЛГИЙГ ТОДОРХОЙЛОХОД БЭРХШЭЭЛТЭЙ
БАЙЖ БОЛЗОШГУЙ ЗАРИМ АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ**

	Ажлын нэр	Нийгмийн бүлэг
1	Агент	Ажилчин
2	Халуун усны үйлчлэгч	Ажилчин
3	Билет шалгагч, худалдагч	Албан хаагч
4	Буфет, мухлагийн эрхлэгч, худалдагч	Ажилчин
5	Сахиул, манаач	Ажилчин
6	Пүүлэгч, жигнэгч	Ажилчин
7	Жолооч (бүх төрлийн автома- шин, өөрөө явагч механизм, цахилгаан ба авто тэргэнцэрийн)	Ажилчин
8	Хувцас өлгөгч	Ажилчин
9	Диспетчер	Албан хаагч
10	Анчин	Ажилчин
11	Мөнгө хураагч, мөнгөний нярав	Албан хаагч
12	Кино механик	Ажилчин
13	Агуулахын нярав	Ажилчин
14	Комендант, аж ахуйн нярав	Албан хаагч
15	Кондуктор, (бүх төрлийн хөс- гийн)	Ажилчин
16	Шуудан хүргэгч	Ажилчин
17	Ой хамгаалагч	Албан хаагч
18	Ой хамгаалагч, ойжуулагч	Ажилчин
19	Нисгэгч (онгоц, нисдэг тэрэг- ний жолооч)	Албан хаагч
20	Цахилгаан шатчин (лифтчин)	Ажилчин
21	Гоо сайхны үйлчлэгч	Ажилчин
22	Усан цэрэг	Ажилчин
23	Бичгийн машины бичээч	Албан хаагч
24	Эмнэлгийн сувилагч	Албан хаагч
25	Асрагч (эмнэлэг, ясли, цэцэр- лэгийн)	Ажилчин

	1	2
26	Тооцоолох машины операторч	Ажилчин
27	Холбооны операторч	Ажилчин
28	Хоол зөөгч	Ажилчин
29	Үсчин	Ажилчин
30	Тогооч	Ажилчин
31	Гал сөнөөгч	Ажилчин
32	Вигоны үйлчлэгч	Ажилчин
33	Худалдагч (бүх төрлийн)	Ажилчин
34	Радио операторч	Ажилчин
35	Түргэн бичигч	Албан хаагч
36	Цаг бүртгэгч	Албан хаагч
37	Цахилгаан мэдээ нэвтрүүлэгч, цахилгаан мэдээний бичээч	Ажилчин
38	Телефонч, утасчин	Ажилчин
39	Барааны мэргэжилтэн	Албан хаагч
40	Хайрцаглагч (савлагч, баглагч)	Ажилчин
41	Эсгүүрчин	Ажилчин
42	Гэрэл зурагчин	Ажилчин
43	Цаг засварчин	Ажилчин
44	Ахлах (ерөнхий) тогооч	Албан хаагч
45	Хаалгач	Ажилчин
46	Шкипер	Ажилчин
47	Ус цаг уурын ажиглагч	Ажилчин
48	Даамал	Ажилчин
49	Хотын ба хот хоорондын теле- фоны залгагч	Ажилчин
50	ХАА-н нэгдэлд ажиллаж бай- гаа бүх хүмүүс (эрхэлдэг аж- лыг харгалзахгүй)	Хоршоолсон ард

**ТООЛЛОГЧООС ТООЛЛОГЫН ХУУДАС, ӨРХИЙН
ХУУДСЫГ НӨХӨХДӨӨ АСУУХ АСУУЛТЫН
ҮЛГЭРЧИЛСЭН ЗАГВАР**

Тавих асуултын дугаар	Тооллогын хуудасны асуултын дугаар	Тавих асуултын загвар	Тайлбар
1	2	3	4
		<p align="center">А. Тооллогын хуудас</p>	
1	1	—Та өрхийнхөө тэргүүлэгчтэй садан төрлийн ямар хамааралтай вэ?	
2	2	—Ямар аймаг (хот), сум (район)нд Та бийнга амьдардаг вэ?	Зөхвөн түр суугаагаар тоологдож байгаа хүнд энэ асуултыг тавина.
3	4	—Та хэдэн оны хэдэн сарын хэдэнд төрсөн бэ? —Та одоо хэдэн настай вэ?	Насыг бүтэн насалсан жилээр хэлэхийг сануулна.
4	4	—Та ямар аймаг (хот), сум (район)-д төрсөн бэ?	1931 оноос өмнө төрсөн хүнийг одоогийн аймаг, сумын харьяаллаар тооллогын хуудсанд нөхөхийг тоологчид анхаарах нь зүйтэй.
5	5	—Та ямар ястан бэ?	Гадиадын харьяат хүнээс бол Т1 ямар үндэстэн вэ? гэж асууна.
6	6	—Та ямар улсын харьяат вэ?	

1	2	3	4
7	7	—Та хаана ямар бэйгууллагад ажилладаг вэ? Ажилладаг бэйгууллагынхаа нэрийг бүрнээр нь нэрлэнэ үү?	
8	8	—Энэ байгууллагад Та ямар ажил эрхэлдэг вэ?	Тооллогын хуудсанд эрхэлдэг ажлыг ялган тушаалаар нь нөхнө гэдгийг тоологч нар анхаарах.
9	9	—Та нийгмийн ямар гаралтай вэ? —Таныг төрөх үед таны эцэг, эх хаана ямар ажил эрхэлж байсан бэ?	Хэрэв хүн нийгмийн гарлаа тодорхой тж чадахгүй бол энэ асуултыг тавина.
10	10	—Та одоо нийгмийн ямар бүлэгт хамаарагдах вэ?	Энэ асуултыг бүх хүндээ нөхнө. Хүүхдүүд, бусдын асрамжинд байгчид, өндөр насны тэтгэвэр авгчид, хувийн хөдөлмөр эрхлэгчдийг нийгмийн бүлгээ үнэн зөв тодорхойлоход нь тоологчид туслана. Энэ үзүүлэлт ажилладаг байгууллага, эрхэлдэг ажилтай уялдаа хоёрдоо бэйгдийг тоологчид анхаарах хэрэгтэй.
11	11	—Таны амьдралын гол эх сурвалж? (тооллогын хуудасны амьдралын эх сурвалжийн нэрийг уншиж өгөөд эдгээрээс аль нь	Энэ асуултын зөвхөн нэг хариултыг нь нөхнө. Хүүхдүүд, бусдын асрамжинд байгчид, өндөр насны тэтгэвэр авгчдыг амьд-

1	2	3	5
		амьдралынх нь эх сурвалж болохыг тодорхойлох)	ралын эх сурвалжаа үнэн зөв тодорхойлоход тоологчид туслана. Энэ үзүүлэлт ажилладаг байгууллага, эрхэлдэг ажилтай уялдаа холбоотой байдгийг тоологчид анхаарах хэрэгтэй.
12	12	—Та ямар боловсролтой вэ?	Боловсролоо сайн тодорхойлж мэдэхгүй бол энэ зааврын 7 дугаар хэсгийг ашиглаж тодорхойлно.
13	13	—Та ямар мэргэжилтэй вэ?	Хэрэв тоологдогч хэд хэдэн мэргэжилтэй бол энэ зааврын 189 дугаар зүйлийг баримлана.
14	14	—Та гэр бүлтэй юу? Хэрэв тоологдогч гэр бүлгүй гэж хариулбал: —Та урьд нь гэрлэж байсан уу?	Энэ асуултын хариултас үндэслэн тоологчдын хуудасны салсан, бэлбэсэн, огт гэрлээгүй гэсэн асуултын аль тохирохыг сонгож нөхнө.
15	15	—Та хэдэн хүүхэд төрүүлсэн вэ? Энэ асуултад Та зөвхөн амьд төрүүлсэн хүүхдийнхээ тоог хэлэх юм.	Зөвхөн 18 ба түүнээс дээш насны эмэгтэйчүүдээс асууна. 18 нас хүрээгүй эмэгтэйчүүд хүүхэд төрүүлсэн цөөн тохиол-

1	2	3	4
16	15	<p>—Энэ хүүхдүүдээс одоо энх тунх амьдарч бэйгаа хэд вэ? Та зөвхөн хамт амьдардаг төдийгүй гэр бүл болж тусгаарласан, өөр газар амьдарч, сурч бэйгаа хүүхдээ оруулаад хариулах юм.</p>	<p>дол бий гэдгийг аргаар хаарах. Үүнийг өрхийн хуудас нөхөх үедээ тоологч нар тодруулсан байх шаардлагатай Зөвхөн хүүхэд төрүүлсэн эхчүүдээс асууна.</p>
1		<p>Б. Өрхийн хуудас —Танай өрхийн ам бүл хэд вэ? Танай өрхийн ам бүлийн тоонд хугацаат цэргийн алба хаагчид, ял эдлэж байгаа хүн, гадаад, дотоодын сургуульд суралцаж бэйгаа оюутан сурагчид орох юм шүү!</p>	
2		<p>—Танай сууцанд (гэрт) хэдэн өрх суудаг вэ? Энэ асуултад 2 ба түүнээс дээш өрх суудаг гэж хариулбал хэнийхээс нь эхлэн хуудас бөглөхийг эздээс нь асууна.</p>	

1	2	3	4
3	Орон сууцны хэсэг 2	—Та сууцаа өөрийн Хөрөнгөөр барьсан уу? улсаас зээл авч барьсан уу?	Зөвхөн амины сууц- тай хүмүүсээс асууна.
4	3	—Танай сууцны өрөөний тго хэд вэ? —Танай сууц хэ- дэг квадрат метр ашигтай талблйтай вэ? —Танай сууц хэдэн квдрат метр сууц- ны талблйтай вэ? —Орон сууцны тө- хөөрөмжлөгдсөн байдлыг заврын 223—229 дүгээр зүйлийг баримтлан нөхнө.	Сууцны болон ашиг- тай талбайг өөрсдөө тодорхойж чадахгүй бол зааврын 220 ду- гаар зүйлийг баримт- лан тодорхойлно.

БНМАУ-ын Төлөвлөгөө,
эдийн засгийн улсын хо-
рооны 1988 оны 6J дугаар
тогтоолоор батлав.

Тооллогын хуудсанд би-
чигдсэн хариулт нь бат-
лагдсан программын да-
гуу зөвхөн тооллогын
дүнг гаргахад ашиглаг-
дана.

**БНМАУ-ЫН ХҮН АМ, ОРОН
СУУЦНЫ 1989 ОНЫ ТООЛЛОГО**

ТООЛЛОГЫН ХУУДАС № . . .

(аймаг, хот)

РД -

МАЯГТ ХАТ — 1

Тооллогын	
Комис- сын № _____	Хэсгийн № _____

(овог)

(нэр)

ӨРХИЙН № _____

Хотын хаяг—1

Хөдөөгийн хаяг—2

Хот, хот маягийн суурингийн

Сум (хороо)-ын нэр _____

нэр _____

Сум (хороо)-ын төвд—1

Район (хороо)-ны нэр _____

Бригад, хэсэг, фермийн төвд—2

Гудамжны нэр _____

Хөдөө—3

79 Байшин № . . Сууцны № . . Хөшөөны № .

(хариултын доогуур зурна)

1	<p>Өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болох (хариултыг доогуур нь зурна)</p>	<p>Тэргүүлэгч өөрөө-01 Эхнэр, нөхөр-02 Охин, хүү-03 Эх, эцэг-04 Эгч, ах, дүү-05 Хатам эх, эцэг-06 Бэр, хүргэл-07 Эмэг, эх, өвөг эцэг-08 Ач охин, хүү-09 Бусад төрөл төрөгсөд-10 Ганц бие-11 Гэр бүлээсээ тусдаа-12</p>	4	<p>Төрсөн . . . он . . . сар . . . өдөр, нас</p> <p>Аймаг (хот) _____</p> <p>Сум (район) _____</p>	<p>Яс, үндэс _____</p> <p>Аль улсын харьяат _____</p> <p>Ажилладаг байгууллага, суралцдаг сургууль _____</p>	☐
2	<p>Байнга суудаг-1 Түр эзгүй-2 Түр суугаа-3 (хариултыг доогуур нь зурна) Түр суугаа хүний байнга суудаг: Аймаг (хот) _____</p>	<p>Эхэлдэг ажил _____</p>	8	<p>Эхэлдэг ажил _____</p>	<p>Ажилчин-1 Албан хаагч (сэхээтэн)-2 Малчин ард-3 Хоршоолсон ард-4 Хоршоолсон урчууд-5 Бусад-6</p>	☐
3	<p>Эрэгтэй-1 эмэгтэй-2 (хариултыг доогуур нь зурна)</p>	<p>Нийгмийн гарал (хариултыг доогуур нь зурна)</p>	9	<p>Нийгмийн гарал (хариултыг доогуур нь зурна)</p>	<p>Ажилчин-1 Албан хаагч (сэхээтэн)-2 Малчин ард-3 Хоршоолсон ард-4 Хоршоолсон урчууд-5 Бусад-6</p>	☐

10	<p>Нийгмийн бүлэг (хариултыг доогуур нь зурна)</p>	<p>Ажилчин —1 Албан хаагч (сэхээгэн) —2 Хоршоолсон ард —3 Бусад —4</p>
11	<p>Амьдралын (орлогын) эх сурвалж (хариултыг доогуур нь зурна)</p>	<p>Үйлдвэр, аж ахуйн газар, албан байгууллага—1 Хөдөө аж ахуйн нэгдэл —2 Өндөр насны тэтгэвэр—3 Стипенди—4 Улсын бусад тэтгэвэр, тэтгэмж—5 Бусдын асрамж—6 Амины туслах аж ахуй, хувийн хөдөлмөр—7 Хөдөлмөрийн нөхөрлөл (хоршоолол)—8 Бусад эх сурвалж—9</p>
12	<p>Боловсрол (хариултыг доогуур нь зурна)</p>	<p>Бүрэн дээд—1 Бүрэн бус дээд—2 Тусгай мэргэжлийн дунд—3 Бүрэн дунд—4 Бүрэн бус дунд—5</p>

		Бага—6 Бичиг мэддэг—7 Бичиг мэддэггүй—8
13	Мэргэжил	
14	Гэрлэлтийн байдал (хариултыг доогуур нь зурна)	Гэрлэсэн—1 Бэлбэсэн—2 Салсан—3 Огт гэрлээгүй—4
15	Төрүүлсэн хүүхдийн тоо Үүнээс: одоо элх тунх амьдарч байгаа (зөвхөн эмэгтэйчүүд хариулна)	

ХАРИУЛТЫН ДООГУУР ЗУРАХ ЖУРАМ:

Зөв зуралт-Ажилчин—1

Буруу зуралт-Ажилчин—1

-Ажилчин—1

БНМАУ-ын Төлөвлөгөө, эдийн засгийн улсын хоорооны 1988 оны 60 дугаар тогтоолоор батлав.

БНМАУ-ЫН ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 1989 ОНЫ ТООЛЛОГО ӨРХИЙН ХУУДАС

Мягт хат-2

Аймаг (хот)
Сум (хороо, рийон)

ӨРХИЙН №

А. Өрхийн тэргүүлэгч

Өрхийн ам бүлийн тоо	
үүнээс ажил эрхэллэг	
0-16 хүртэл насны хүүхэд	

Тооллогын	Комиссын №
	хэсгийн №

Хот-1, хот маягийн суурин-2, сум (хороо)-ын төвд-3, бригад, хэсгийн төвд-4, хөдөөд-5

Овог нэр	Мөсний дугаар	Нас	Байнга суудаг-1 Түр эзгүй-2	Нийгмийн бүлэг Ажлынчин-1 Албан хаагч (сэхээтэй)-2 Хоршоолсон ард-3 Бусад-1	Гэрлэлтийн байдал Гэрлэсэн-1 Бөлбөсөн-2 Салсан-3 Огт Гэрлээгүй-4	Эрхэллэг	Амьдралын эх сурвалжийн код
						ажил	
	10						

Б. Тооллогод хамрагдсан өрхийн ам бүлийн бусад гишүүд

Овог нэр	Нэгж	Эрэгтэй-1 Эмэгтэй-2	Байнга суудаг-1 Түр эзгүй-2 Түр суугаа-3	Өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай		Эрхэлдэг ажил		Амьдралын эх сурвал-жийн код
				хамаарал	код	нэр	С К	
	02							
	03							
	04							
	05							
	06							
	07							
	08							
	09							
	10							
	11							
	12							
	13							
	14							

Загвар

Бат Чой-жамц	03	29	Өрөгтэй-1	Түр эзгүй-2	Дүү	05	Авто маши-ны жо.100ч	2
Тоологчийн								

Тоологчийн _____ овог _____ нэр _____ 1989 оны . . . р сарын . . өдөр

ОРОН СУУЦ

<p>1. Сууцны төрөл V Бие даасан тусгай сууц-1 Бие даасан тусгай сууцны хэсэг-2 Нийтийн байр-3 Оюутан сурагчдын дотуур байр-4</p>	<p>2. Байшингийн өмчийн хэлбэр Удсын-1, Нэгдэл, нэгдэл дундын хо- шооллын-2, хувь нийлүүлсэн байгуул- лагын-3, хоршооллын-4, өөрийн хө- рөнгөөр барьсан амины-5, зээлийн хөрөнгөөр барьсан амины-5</p>
--	--

3	Өрөөний тоо	Ашигтай талбай (м ²)	Сууцны талбай (м ²)	Сууж буй өр- хийн тоо	Байнга суугч- дын тоо

Төхөөрөмжлөгдсөн байдал

(харнуулгад тохирох шифрийг дугуйлж зурна)

Халаалт	Төвлөрсөн	Төхөөрөмжлөгдсөн байдал											
		01	02	03	04	05	06	07	08	09	10		
Ус тү- гээгүүр	Төвлөрсөн бус	Гал то- гооны	Гал то- гооны	Өрөөтэй	Өрөөгүй	Нийтийн	Өрөөтэй	Өрөөгүй	Нийтийн	Хоолойтой	Хоолойгүй	Гэрэлтэй	Гэрэлгүй
	Халуун, хүйтэн устай	Онгоц	Онгоц	Өрөөтэй	Өрөөгүй	Нийтийн	Өрөөтэй	Өрөөгүй	Нийтийн	Хоолойтой	Хоолойгүй	Ца- хил гаан	Ца- хил гаан
Бохир усны та- туурга	Хүйтэн устай	Шүршүү- райн	Шүршүү- райн	Өрөөтэй	Өрөөгүй	Нийтийн	Өрөөтэй	Өрөөгүй	Нийтийн	Хоолойтой	Хоолойгүй	Шаттай	Шатгүй
	Байшингийн дотор нийтийн	Байшингийн гадна	Байшингийн дотор нийтийн	Байшингийн гадна	Байшингийн дотор нийтийн	Байшингийн гадна	Байшингийн дотор нийтийн	Байшингийн гадна	Байшингийн дотор нийтийн	Байшингийн гадна	Байшингийн дотор нийтийн	Байшингийн гадна	Байшингийн гадна

Б. Гэр-2

Гэрийн доторх өрхийн дараалал-□

	Шифр	Гэрийн тоо	Ханын тоо	Суудаг өр- хий тоо	Байнга суугч дын тоо	Цахилгаан гэрэлтэй
Улсын	1					
Нэгдлийн	2					
Амины	3					
Отрын гэр	4					

В. Зуслангийн байшин-3

	Шифр	Тоо	Ашигтай талбай (м ²)	Суудаг өрхийн тоо
Зуслангийн байшин				

БНМАУ-ын Төлөвлөгөө, эцсийн
засгийн улсын хорооны 1988
оны 60 дугаар тогтоолоор бат
лав

Мянгат ХАТ-4

Тооллогын	
Комиссын № _____	Хэсгийн № _____

БНМАУ-ЫН ХҮН АМЫН 1989 ОНЫ
ТООЛЛОГО

Хөдөлмөрийн насны, хөдөлмөрийн чадвартай (16—59 насны эрэгтэй, 16—54 насны эмэгтэй) хүн амаас шийгмийн зохион байгуулалттай хөдөлмөр эрхлээгүй байгаа хүний судалгааны хуудас № _____

Аймг (хот) _____ Р Д _____ Овог _____
Сум (район) хороо _____ Нэр _____

ОСГ-ны _____ дугаар хороо
(бригад, хэсэг)

1	Эзэгтэй-1, эмэгтэй-2	?	Цас
3	Гэрлэлтийн байдал	Гэрлэсэн-1 Бөлбөсөн-2	Салсан-3 Огт гэрлээгүй-4
4	Амьдралын эх сурвалж	Бусдын асрамж-1 Тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр-2 Амины туслах аж ахуй-3 Бусад эх сурвалж-4	

**ХӨДӨЛМӨРИЙН НАСНЫ, ХӨДӨЛМӨРИЙН ЧАДВАРТАЙ
ХҮН АМААС НИЙГМИЙН ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТТАЙ
ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЭГҮЙ БАЙГАА ХҮНИЙ СУДАЛГААНЫ
ХУУДСЫГ НӨХӨХ ЗААВАР**

Нэг. Судалгаанд тухайн орон нутагт оршин суудаг хөдөлмөрийн насны, (16—59 настай эрэгтэй, 16—54 настай эмэгтэй) хөдөлмөрийн чадвартай, нийгмийн зохион байгуулалттай хөдөлмөр эрхлээгүй хүмүүсийг хамруулна. Үүнд:

- хүүхэд, өвчтөн, өндөр настан асардаг хүмүүс;
- амины туслах аж ахуй, хувиараа үйлдвэрлэл эрхэлдэг хүмүүс;
- улирлын шинж чанартай ажил эрхэлдэг, судалгааны үед ажилгүй байгаа хүмүүс;
- гэр бүлийн хүний ажлын онцлогоос ажил эрхлээгүй байгаа хүмүүс;
- тодорхой шалтгаангүй боловч ажил эрхлээгүй байгаа хүмүүс;
- тухайн орон нутагт байнга ажил эрхлээгүй байгаа хүмүүс болон судалгааны үед байнга оршин суугаа газраасаа 6 сараас доош хугацаагаар өөр газарт сууж байгаа (түр эзгүй) хүмүүс.

Хоёр. Судалгаанд хөдөлмөрийн нөхцөлөөр тэтгэвэрт гарсан хүмүүс, (олон хүүхэд төрүүлж өсгөсний болон хөдөлмөрийн хүнд, хорттой нөхцөл гэх мэт) төрөлхийн тахир дутуу, тахир дутуугийн группүүдэд орсон хөдөлмөрийн чадваргүй хүмүүсийг хамруулахгүй.

Судалгааны хуудасны асуултын тохирох хариултын доогуур зурж хариулна. Хуудасны 1, 2, 3, 5 дугаар асуултын хариулт нь хүн амын тооллогын хуудасныхтай ижил байна гэдгийг тоологч нар анхаарах нь зүйтэй.

Гурав. 4 дүгээр асуултад: Хуудсанд бичигдсэн асуултаас аль тохирох нэг хариултын доогуур зурна.

— гэр бүл, төрөл төрөгсөд болон бусад хувь хүний асрамжинд байдаг хүмүүс бусдын асрамж гэж хариулна;

— амины аж ахуй, хувиараа үйлдвэрлэл эрхэлж, түүнийхээ орлогоор амьдардаг хүмүүс амины туслах аж ахуй гэж харилна;

— тэжээгчээ алдсаны тэтгэврээр амьдардаг, амьдралын (орлогын) өөр эх сурвалжгүй бол тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр гэж харилна;

— дээрхээс бусад амьдралын эх сурвалжаар амьдардаг хүмүүс (хүний хүүхэд хөлсөөр хардаг, бусдад байраа хөлслүүлж амьдрагчид, хувийн хадгаламжаар амьдрагчид гэх мэт) бусад эх сурвалж гэж харилна.

Дөрөв, 6 дугаар асуултад: тухайн хүн өөрийн эзэмшсэн гол мөргөжлөө харилна. Хоёр буюу түүнээс дээш мөргөжлөтэй бол аль мөргөжлээрээ цаашид ажиллах сонирхолтой нэг мөргөжлийг сонгож харилна. Сонгож чадахгүй бол хамгийн сууд эзэмшсэн мөргөжлөө бичнэ.

Тав, 7 дугаар асуултад: ажил эрхлээгүй хугацааны аль тохирохыг харилна. Харин ажиллаагүй хугацааг тооцохдоо гүйцэд сар ыцаар тооцно. Жишээ нь: 3 сар 25 хоног ажиллаагүй хүн «1—3 сар», 3 жил 11 сар ажиллаагүй хүн «1—3 жил» гэж харилна.

Зургаа, 8 дугаар асуултад: цаашид нийгмийн зохион байгуулаалттай хөдөлмөр эрхлэх сонирхолтой эсэхээ харилна. Тэгэхдээ амины туслах аж ахуйд ажилладаг, хувиараа үйлдвэрлэл эрхэлдэг хүмүүс сайтар тунгааж бодон харуулах нь зүйтэй.

Долоо, 9, 10 дугаар асуултад: судалгааны хуудсанд бичигдсэн харилтын аль тохирох нэгийг сонгож харилна.

Найм, 11 дүгээр асуултад: байнга оршин суудаг газраас өөр аймаг, хотод шилжиж, нийгмийн зохион байгуулаалттай хөдөлмөр эрхэлж чадах эсэхээ харилна.

БНМАУ-ын Төлөвлөгөө, эдийн засгийн улсын хорооны 1988 оны 60 дугаар тогтоолоор батлав.

Мэягт ХАТ-5

БНМАУ-ЫН ХҮН АМЫН 1989 ОНЫ

ТООЛЛОГО

Аймаг (хот) _____
Сум, хөрөө (район) _____

**ЭМЭРТЭЙЧҮҮДИЙН
СУДАЛГААНЫ ХУУДАС**

№ _____

ТООЛЛОГЫН	
Комиссын № _____	Хэсгийн № _____

1	Ам бүлийн тоо	15	ТА хүүхдүүдээ хэдэн настайдаа төрүүлсэн бэ?	
2	Нас			
3	Яс үндэс			
4	Нийгмийн бүлэг		Анхны 2 дахь 3 дахь 4 дэхь 5 дахь 6 дахь	Нас 7 дахь 8 дахь 9 дахь 10 дахь 11 дэхь 12 дахь
5	Гэрлэлтийн байдл		Ажилчин-1 Албан хаагч (сэхээгэн)-2 Хоршоолсон ард-3 Бусад 4	Гэрлэсэн-1 Бөлбөсөн-2 Салсан-3 Огт гэрлээгүй-4

б) Хүүхэд төрүүлээгүй

6	Боловсрол	Бүрэн дээд-1	16	ТА цаашид хүүхэд төрүүлэх сонирхолтой юу?	Сонирхолтой-1 Сонирхолгүй-2
		Бүрэн бус дээд-2 Тусгай дунд-3 Бүрэн дунд-4 Бүрэн бус дунд-5 Бага-6 Боловсролгүй-7			
7	Ажилладаг байгууллага эрхэлдэг ажил		17	Сонирхолтой бол цаашид нэмж хэдэн хүүхэд төрүүлэх вэ?	
8	Мэргэжил		18	Сонирхолгүй бол шалтгаан (дараах хариу-тын аль нэгээр хариулна).	Орог сууцны нөхцөл, бололцоо муу-1 Өрхийн орлого бага, хүү-рэлцээ муу-2 Яали, цэцэрлэгийн хүү-рэлцээ хангалтгүй-3 Гэр бүлийн хүний ан-хаарал халамж тааруу-4 Ажиллах, суралцахад бэрхшээлтэй-5 Эрүүл мэндийн байдал тохирдоггүй-6 Цөлөөт цаг багасдаг-7 Бусад-8—12
9	Тантай хамт амьдардаг хүртэл насны хүүхдийн тоо				
10	Улс, хоршооллын байгууллагад ажилласан жил				
11	Таны сарын дундаж цалин, хөдөлмөрийн хөлс, тэтгэвэр (төгрөгөөр)	100 хүртэл-1 101—300 -2 301—500 -3 501—700 -4 701-ээс дээш-5			

12	ТА хэдэн насандаа гэр бүл болсон бэ?	19	ТА гэр бүлийнхээ амьдрал харилцалд ямар сэтгэгдэлтэй байдаг вэ?	Ханамжтай-1 Ханамжгүй-2 Хэлж мэдэхгүй-3
13	Эмэгтэйчүүд хэдэн насандаа гэр бүл болох нь тохиромжтой гэж ТА үздэг вэ?			
14	Нэг гэр бүл дунджаар хэдэн хүүхэтэй байх нь тохиромжтой гэж ТА үздэг вэ?			

ХАРИУЛТЫН ДООГУУР ЗУРАХ ЖУРАМ:

Зөв зуралт—СОНИРХОЛТОЙ—1

Буруу зуралт—СОНИРХОЛТОЙ—1

—СОНИРХОЛТОЙ—1

НӨХӨХ ЗААВАР

Манай улсын хүн амын нөхөн өсөх чиг хандлагыг тодорхойлох, хүн амын нийгмийн бодлогыг боловсруулахад таны хувийн санал бодлыг судалж, ашиглах зорилгоор энэ судалгааг явуулж байна.

Судалгаанд таны нэр, хаягийг авах шаардлагагүй бөгөөд, таны санаа бодол, хариултын **нууцыг хадгалж**, зөвхөн нэгдсэн дүн гаргахад ашиглах юм. Иймд энэ судалгаанд **үнэн зөв, бодитой хариулт өгнө гэж итгэж байна**. Судалгааны асуултаудтай нэг бүрчлэн танилцаж, доорхи зааврыг баримтлан хариулж бичнэ үү.

Хуудасны 1-ээс 8 дугаар асуултын хариултыг хүн амын тооллогын хуудасныхтай ижил нөхөн 4, 5, 6 дугаар асуултын өөрт тохирох хариултын доогуур зурна.

9 дүгээр асуултад: таны шууд асрамжинд байж, байнга тантай хамт амьдардаг 16 хүртэл насны хүүхдийн тоог бичнэ. Хамт амьдардаг хүүхэд байхгүй бол зураас зурна.

10 дугаар асуултад: улс, хоршооллын байгууллагад ажилласан хугацаагаа тасарсан, тасраагүйг үл тооцон ажилласан нийт жилийн тоог бичнэ. Улсад ажил огт хийж байгаагүй бол «Үгүй» гэж хариулна.

11 дүгээр асуултад: таны нэг сард авдаг дундаж цалин, хөдөлмөрийн хөлс, тэтгэврийн хэмжээнд тохирох хариултын доогуур зурна.

12 дугаар асуултад: анх гэр бүл болсон насаа бичнэ. Огт гэрлээгүй бол «Үгүй» гэж хариулна.

13 дугаар асуултад: гэр бүлтэй болох хамгийн тохиромжтой нас гэж үздэг, хариултын доогуур зурна.

14 дүгээр асуултад: тохиромжтой гэж үздэг хүүхдийн тоог бичнэ.

15 дугаар асуултад: одоо энх тунх амьдарч байгаа, үгүйг харгалзахгүйгээр хүүхдүүдээ хэдэн настайдаа төрүүлсэн насаа бичнэ. Хүүхэд төрүүлээгүй бол «Үгүй» гэж хариулна.

16 дугаар асуултад: хоёр хариултын аль нэгийг зурж тэмдэглэсэн байна.

17 дугаар асуултад: энэ асуултад 16 дугаар асуултад «сонирхолтой-1» гэж хариулсан бол цаашид нэмж төрүүлэх хүүхдийнхээ тоог бичнэ.

18 дугаар асуултад: Та өөрийнхөө гол гэж үзэх шалтгааныг сонгож, сонгосон хариултынхаа доогуур зурна. Заагдсанаас өөр ямар нэгэн шалтгаан байвал доорхи зайнд нь товчхон бичнэ.

19 дүгээр асуултад: хариултын зөвхөн нэгийг нь сонгож доогуур нь зурна.

Өрөлтөд 1988 оны 5 сард орж 1988
оны 6 сард 20000 хувь хэвлэгдэв.
Цаасны хэмжээ 84X108/32
За № 290